

Aspergers/ASF og unge i uddannelse

3
Asperger/ASF
og unge i uddannelse

Christian Stewart-Ferrer, Psykolog i privat praksis og ekstern lektor i psykologi på Syddansk Universitet:
Med udgangspunkt i både min praksis og min egen baggrund (Aspergers Syndrom) beretter jeg om Asperger-/autismespektret. Jeg vil lægge særlig vægt på vores tilgang til unge og voksne i uddannelse med Autisme-Spektrum Forstyrrelser (ASF). Hvordan spiller anderledesheden ind, og hvordan får man mest muligt ud af den?

Christian A. Stewart-Ferrer

Aut. psykolog

Specialist og supervisor i klinisk børnepsykologi

Specialist og supervisor i psykoterapi

Ekstern lektor – Institut for Psykologi – Syddansk Universitet

Tidl. gymnasielektor, cand.mag., Dip.Ed.

Aikido-instruktør – Aikikan.dk (Odense)

"Tidens Psykologer" – Odense

Autist (Aspergers Syndrom)

3 Asperger/ASF og unge i uddannelse

Christian Stewart-Ferrer, Psykolog i privat praksis og ekstern lektor i psykologi på Syddansk Universitet:
Med udgangspunkt i både min praksis og min egen baggrund (Aspergers Syndrom) beretter jeg om Asperger-
/autismespektret. Jeg vil lægge særlig vægt på vores tilgang til unge og voksne i uddannelse med Autisme-
SpektrumForstyrrelser(ASF).Hvordan spiller anderledesheden ind, og hvordan får man mest muligt ud af den?

Christian A. Stewart-Ferrer

Aut. psykolog

Specialist og supervisor i klinisk børnepsykologi

Specialist og supervisor i psykoterapi

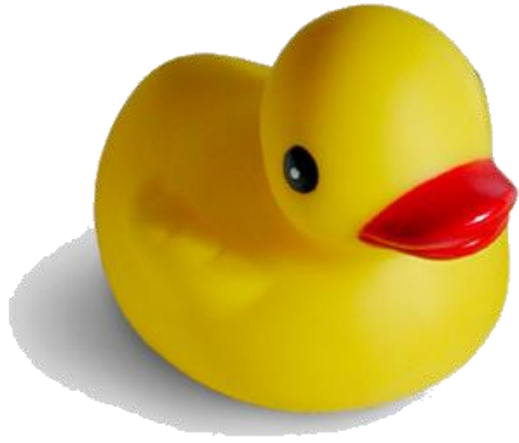
Ekstern lektor – Institut for Psykologi – Syddansk Universitet

Tidl. gymnasielektor, cand.mag., Dip.Ed.

Aikido-instruktør – Aikikan.dk (Odense)

"Tidens Psykologer" – Odense

Autist (Aspergers Syndrom)

"What, exactly, is
the function of a
rubber duck?"

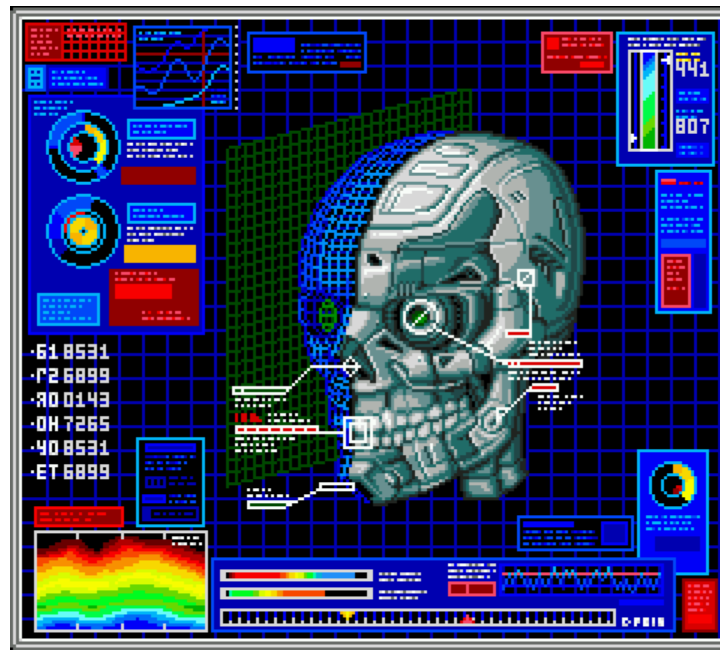
(Arthur Weasley)

NEUROTYPISKER (NT'ER):

Person ramt af ikke-autistisk hjerneudvikling
– ”normal” (?! 😊)

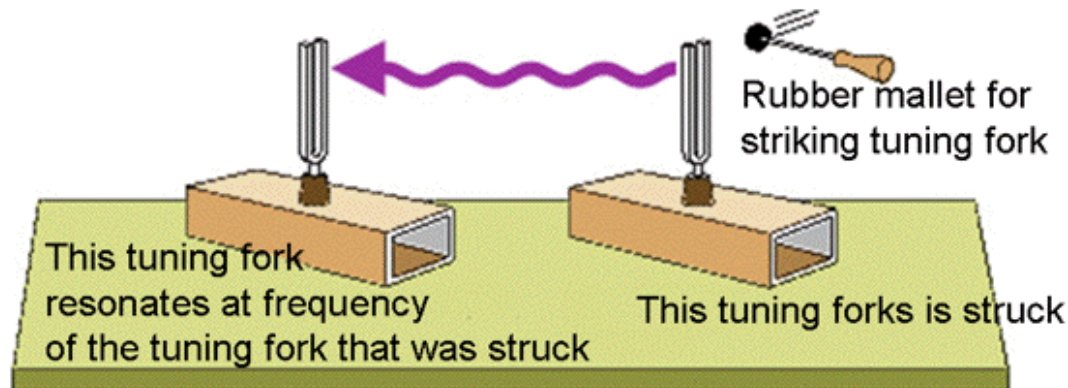
Tidens Psykologer
5000 Odense C
☎ 22 10 22 22

ASF

- FUNKTIONELT SET

SPEJLNEURONER OG EMOTIONEL RESONANS

NT'ere: Udover de grundlæggende spejlneuron-funktioner – at lære bevægelser (jf. abeforsøg) – ses f.eks. følelse af væmmelse aktiveret ved observation af andres væmmelse og følelse af smerte aktiveret ved tilsvarende observation.

(Gallese, V., Keysers, C., & Rizzolatti, G. (2004). A unifying view of the basis of social cognition. *Trends in Cognitive Sciences*, Vol. 8 (9), 396-403.

Kerr, C.E. (2008). Dualism Redux in Recent Neuroscience. *Review of General Psychology*, Vol. 12 (2), 205-214.

Wicker, B., Keysers, C., Plailly, J., Royet, J.-P., Gallese, V., & Rizzolatti, G. (2003). Both of Us Disgusted in My Insula *Neuron*, Vol. 40, 655-664.)

AT "LÆSE" FØLELSER I ANSIGTER

- Ikke-autister "**mærker**" automatisk – direkte – hvad andre føler, når de ser et sæt øjne + omgivelser. ("**Resonans**")

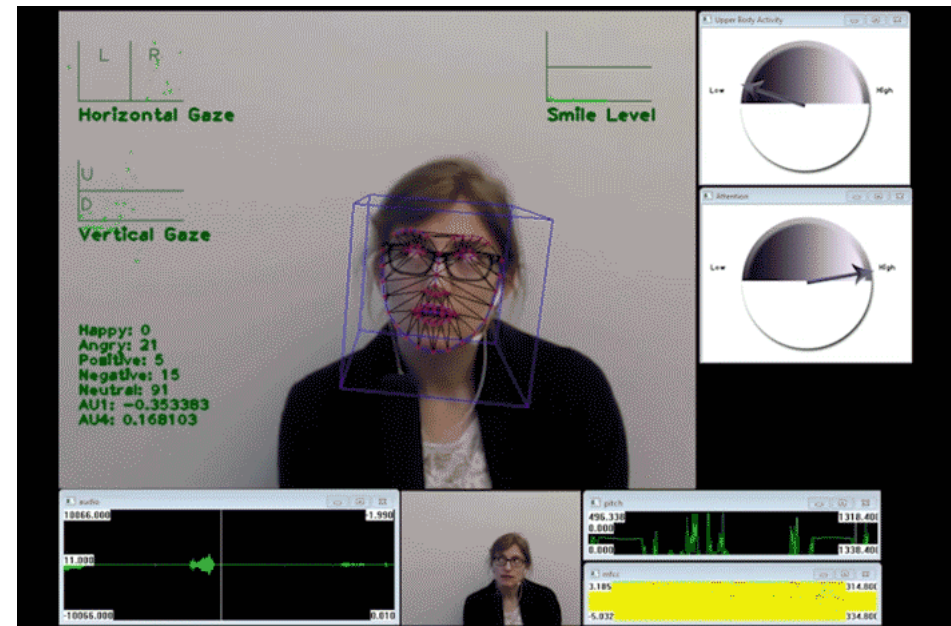
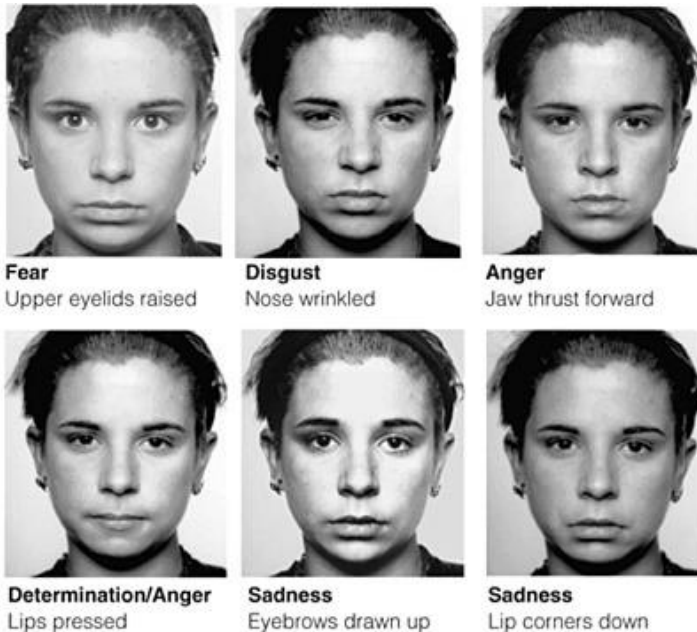
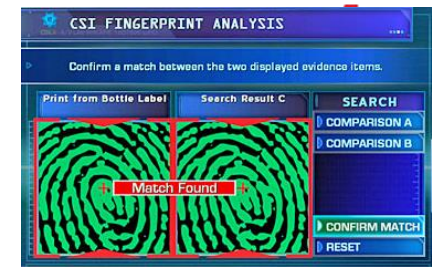
"In the non-autistic group, the [brain] areas activated included the left amygdala. In the participants with **ASDs**, the **amygdala was not activated** at all, and other areas ... were activated more strongly than in the control participants."

- Autister er nødt til at afkode udtrykket som en **grafik-fil!!**

"... the **ASD** participants were **not engaging with the faces as emotional stimuli**. Their reliance on [other] brain areas ... meant that they were treating the task as **a kind of face recognition**, i.e. they were **assessing** the emotional expressions in an atypical, '**non-emotional**' way."

(Baron-Cohen et al., 1999, 2000)

AT "LÆSE" FØLELSER I ANSIGTER

Fra Ekman, P. (2007). *Emotions Revealed. 2nd Ed.*

Se www.paulekman.com

HVAD DET OGSÅ BRUGES TIL ...

Sende *og* modtage, bl.a.
registrering af mulige
kærester
– og ikke.

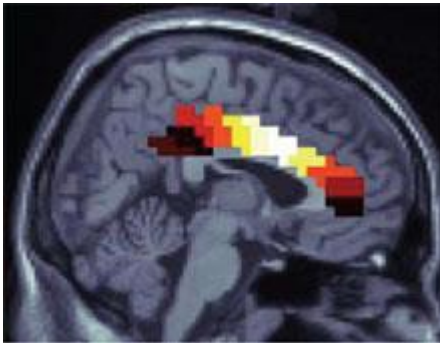

MULIGVIS EN GRAD AF PROSOPAGNOSI

(Svært ved at genkende ansigter)

RELATION OG HIERARKI: ASF >< NT

ASF'ere relaterer sig i f.eks. skak til *andre mennesker (og til computere)* på samme måde som NT'ere relaterer sig til *computere*.

(Chiu et al. (2008). Self Responses Along Cingulate Cortex Reveal Quantitative Neural Phenotype for High-Functioning Autism. *Neuron* 57 (3), 463–473)

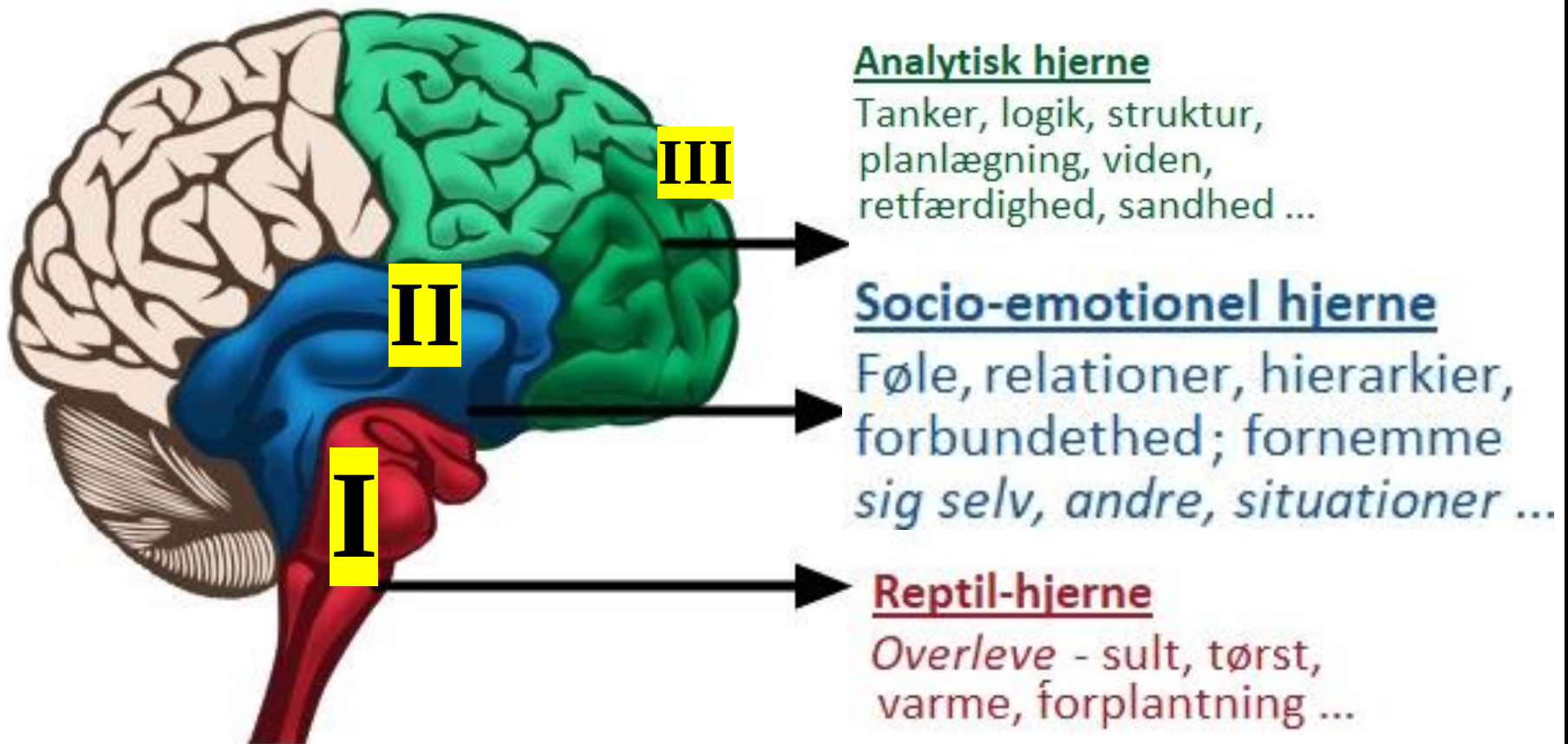
NT'ere sammenligner sig *kompetitivt* med andre.

(Zink et al. (2008). Know Your Place: Neural Processing of Social Hierarchy in Humans. *Neuron*, 58 (2), 273-283)

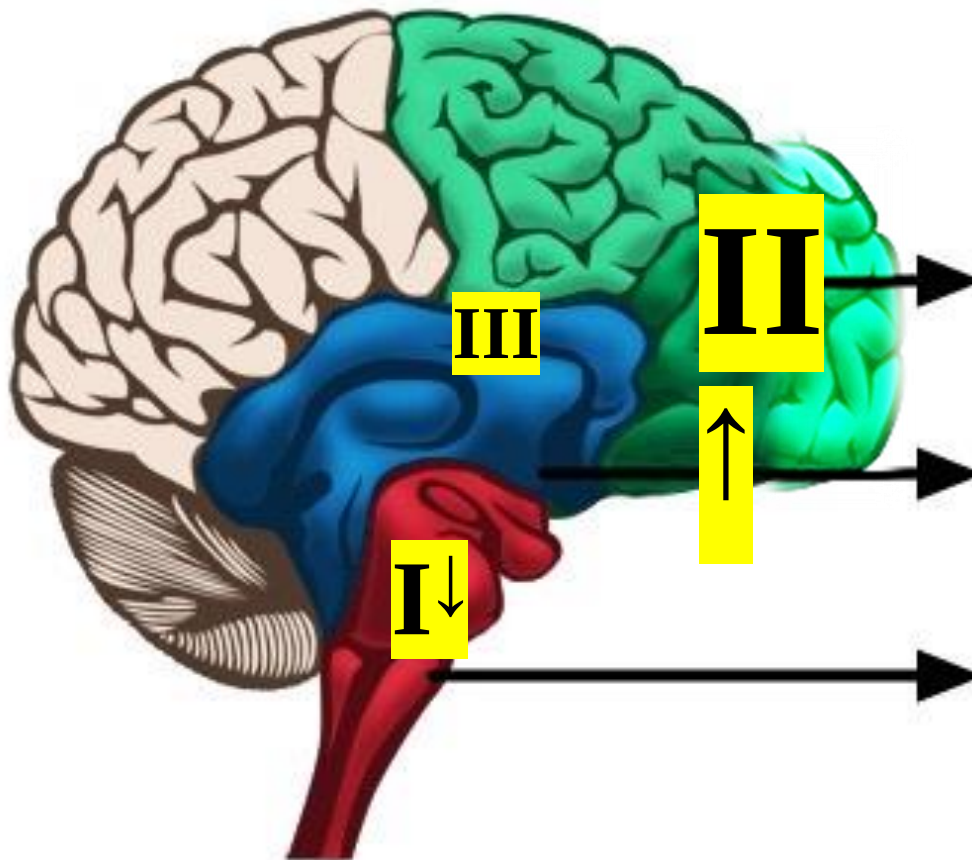
NT'ere oplever neural belønning for at have ”*anseelse*”.

(Izuma et al. (2008). Processing of Social and Monetary Rewards in the Human Striatum. *Neuron*, 58 (2), 284-294)

STANDARD-HJERNEN

ASF-HJERNEN

Analytisk hjerne

Tanker, logik, struktur, planlægning, viden, retfærdighed, sandhed ...

Socio-emotionel hjerne

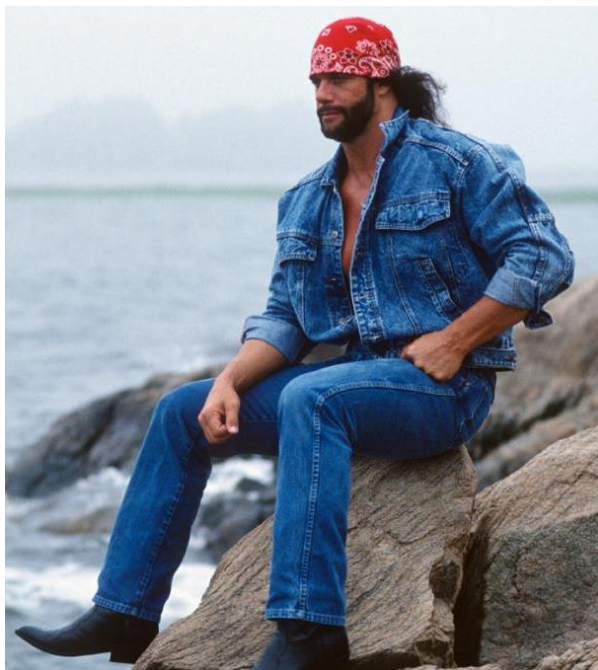
Føle, relationer, hierarkier, forbundethed; fornemme sig selv, andre, situationer ...

Reptil-hjerne

Overleve - sult, tørst, varme, forplantning ...

TRE SLAGS MENNESKER ...

Mænd er fra Mars ...

ALT handler (også) om

- Hierarki
- Uafhængighed
- Samhørighed

... kvinder er fra Venus ...

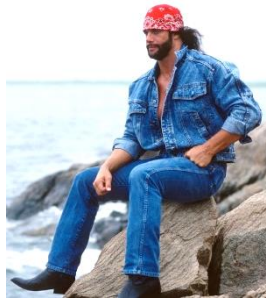

ALT handler (også) om

- Samhørighed
- Konsensus
- Hierarki

Se: Tannen, D. (1990). *You Just Don't Understand*.
NY, NY: William Morrow & Co.

TRE SLAGS MENNESKER ...

... og vi er fra Vulcan!

ALT handler (især) om

- Logik
- Systemer
- Sandhed
- (Samhørighed)

SYSTEMIZER – ”FORNEMMER”:

(efter Baron-Cohen et al., *passim*)

ASF

Systemizer

Værdier – ”Valuta”:

1. Logik
2. Systemer
3. Viden - sandhed
4. Analyser

Vi er sammen *om noget*

”*What* is right?”

NT

Fornemmer

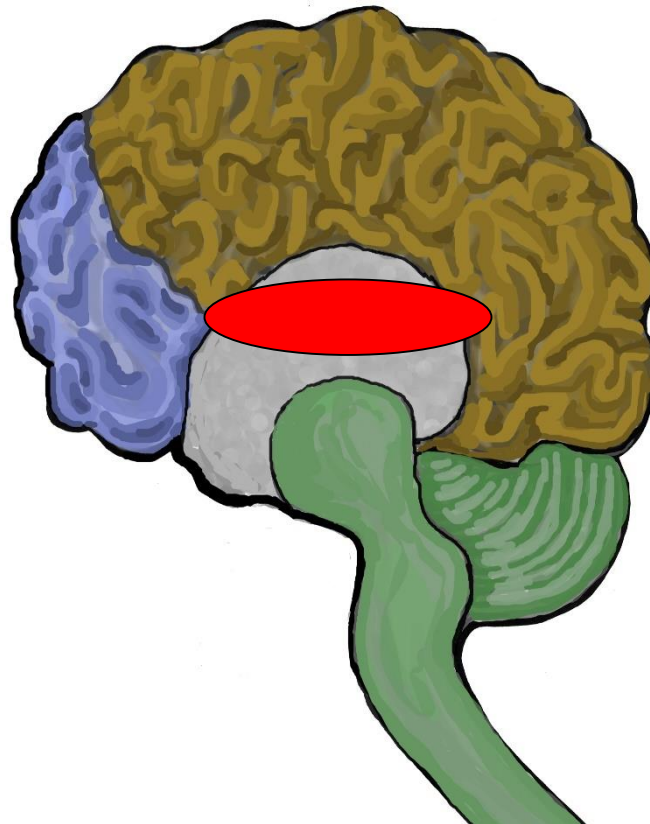
Værdier – ”Valuta”:

1. Følelser
2. Samspil
3. Hierarkier
4. ”Syns-ninger”

Vi er **sammen**

”*Who* is right?”

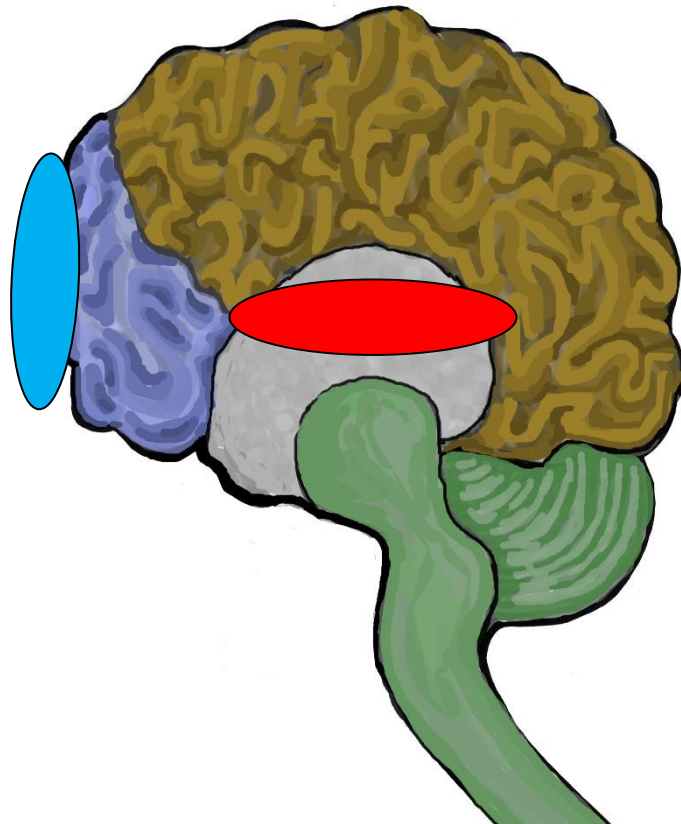
MULIG KONCEPTUALISERING: ASF'ERE HAR MINDRE DOMINANS AF HJERNENS SOCIO- EMOTIONELLE "FLOK-MODULER" ...

Socio-emotionel hjerne

Føle, relationer, hierarkier,
forbundethed; fornemme
sig selv, andre, situationer ...

... OG MERE AF HJERNENS "TÆNKE-MODULER" ...

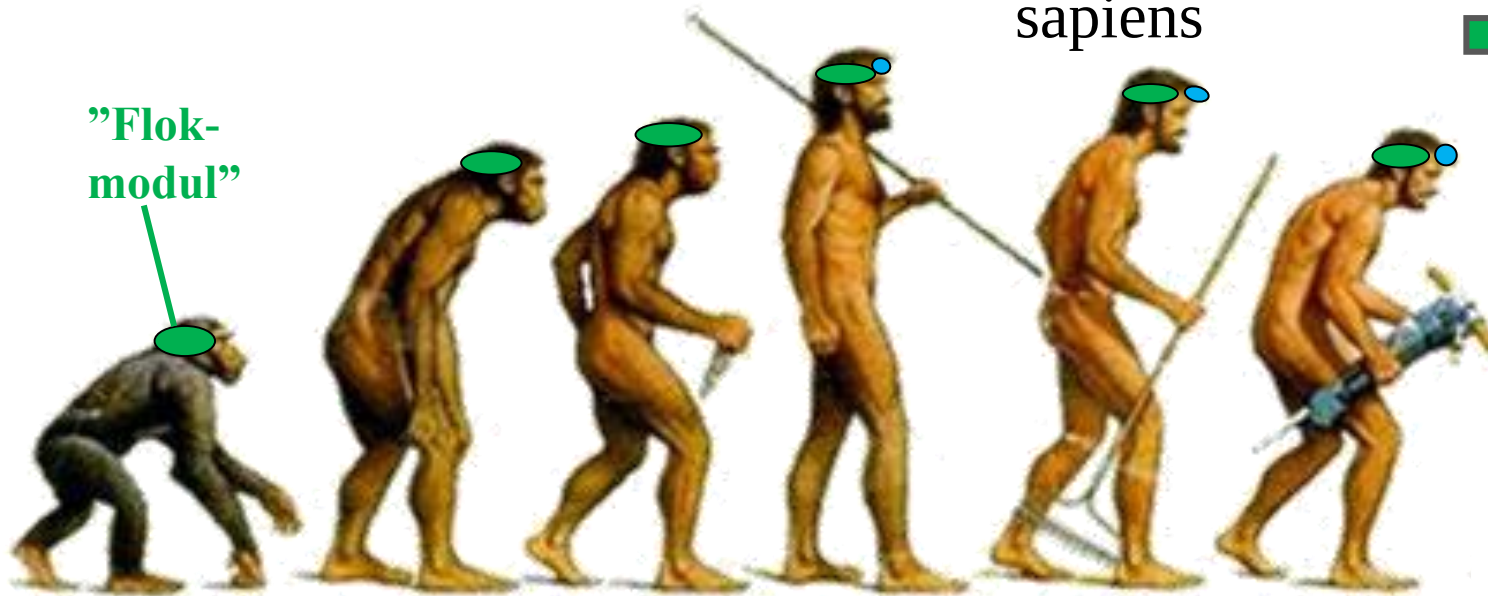

EVOLUTION?

Homo sapiens
sapiens

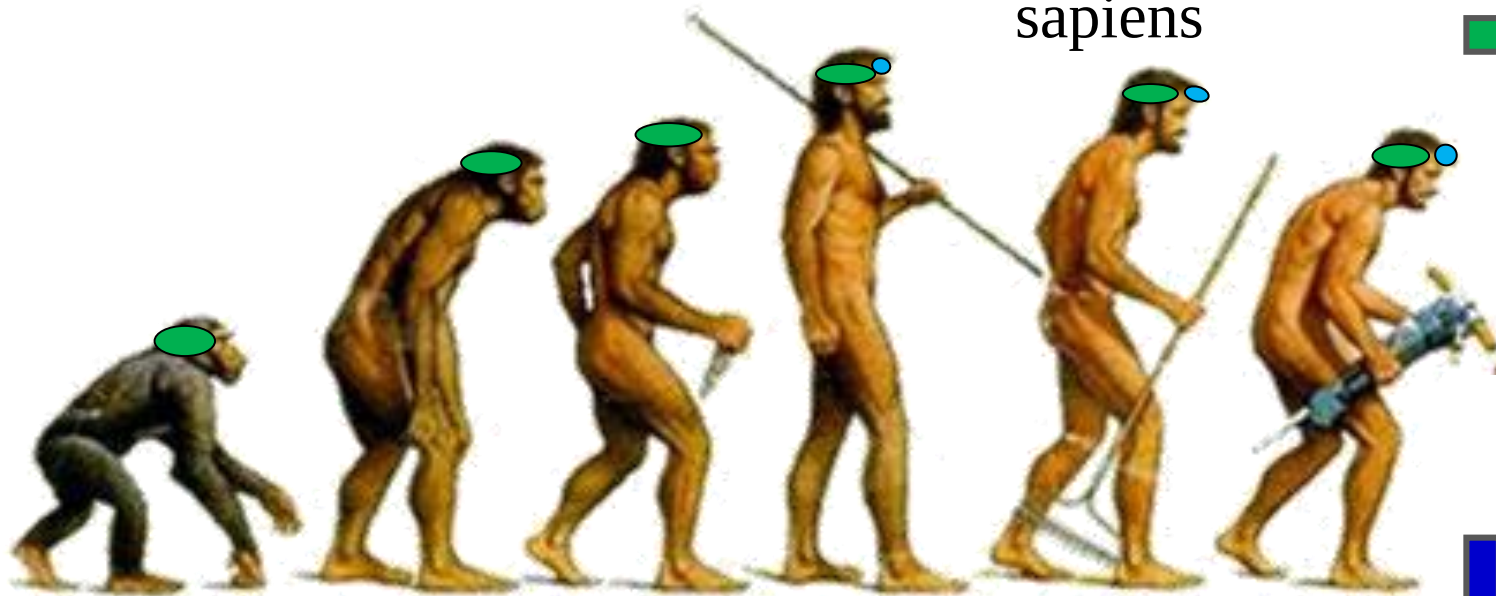

"Flok-
modul"

EVOLUTION?

Homo sapiens
sapiens

Homo
sapiens
aspergensis
?

ASF I EN NT-VERDEN *SER SÅDAN UD*

ASF I EN NT-VERDEN FØLES SÅDAN

ENERGI-REGNSKABET

Forstå stress, handicaps og kroniske tilstande ved hjælp af

"Ske-
teorien"

Du vågner hver morgen - og har mellem X og Y skeer. Hvad vil du bruge dem på?

  stå op ☐	 gå i bad ☐	 hos lægen ☐	 med på indkøb ☐
 børste tænder ☐	 pakke taske ☐	 gå i skole ☐	 huslige pligter ☐
 tage tøj på ☐	 spise ☐	 sport ☐	 socialt samvær ☐

- baseret på:

Molly's Fund
fighting lupus

original 'Spoon Theory' written by Christine Miserandino

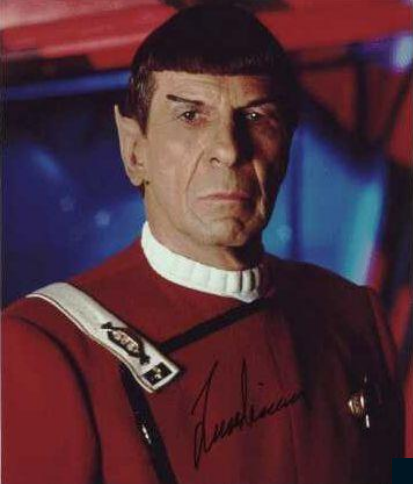
ASF I EN NT-VERDEN HAR BRUG FOR

- Varm accept
- Guidning i f.t. lokale skikke og selvindsigt
- Hjælp til at komme overens med især de mørke sider af tilværelsen
- Rammer og støtte

Hvad har **han** brug for at vide
– lige nu / i næste måned?

En autist og hans beskyttede botilbud ...

Tidens Psykologer
5000 Odense C
☎ 22 10 22 22

SHIP SPECTACULAR

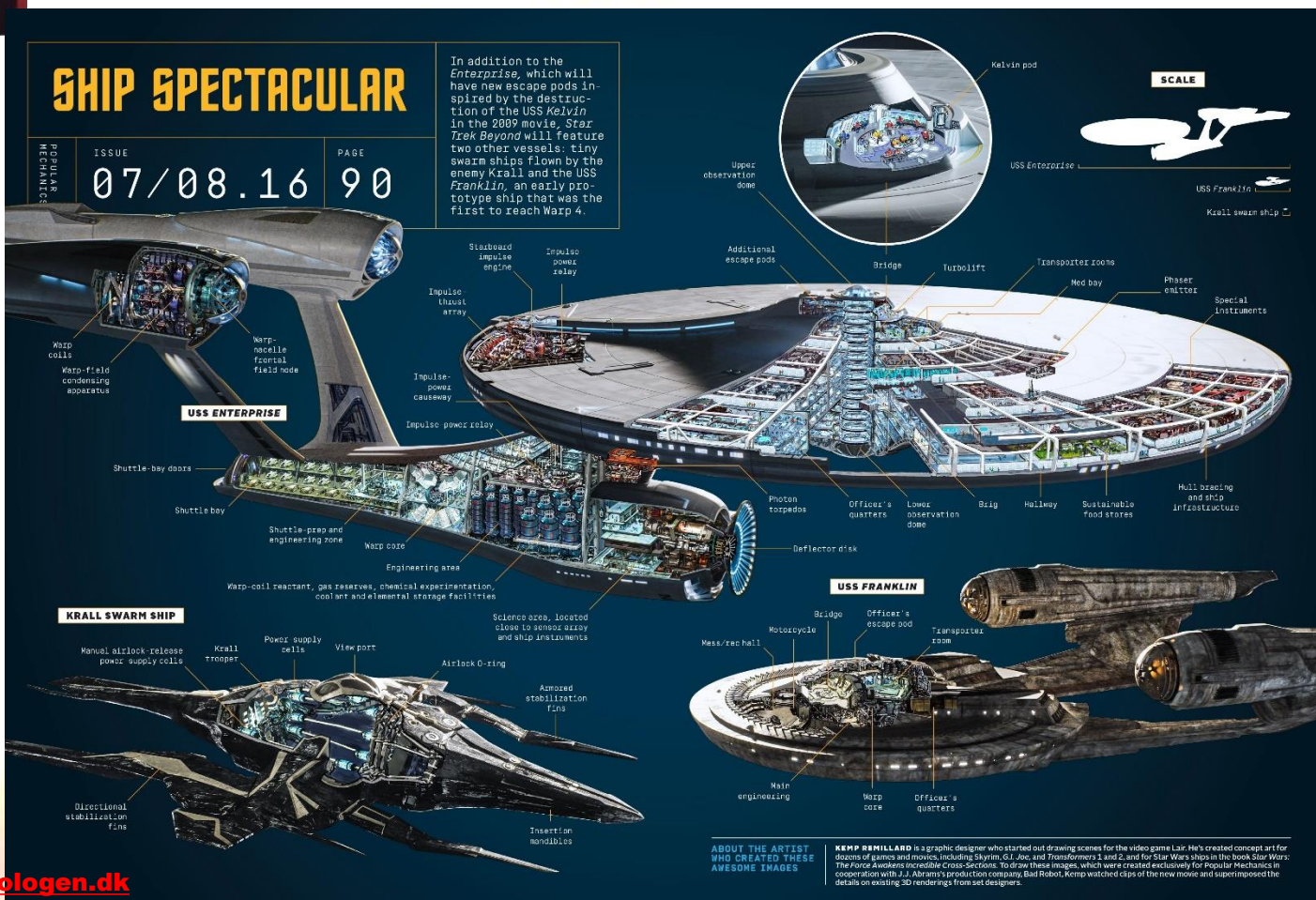
POPULAR MECHANICS

ISSUE

07/08.16 90

PAGE

In addition to the *Enterprise*, which will have new escape pods inspired by the destruction of the USS *Kelvin* in the 2009 movie, *Star Trek Beyond* will feature two other vessels: tiny swarm ships flown by the enemy Krall and the USS *Franklin*, an early prototype ship that was the first to reach Warp 4.

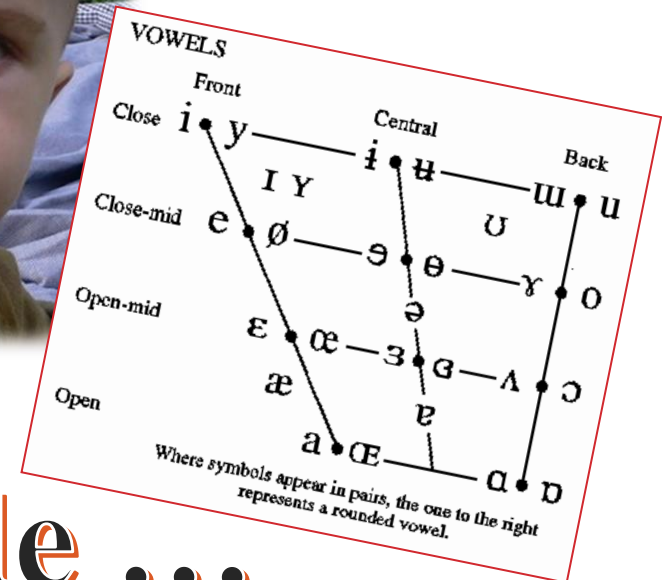

SO – WHAT'S A NICE AUTISTIC BOY LIKE YOU DOING IN A WORLD LIKE THIS?

ɪ READ	ɪ SIT	ʊ BOOK	u: TOO	ɪə HERE	eɪ DAY	əʊ GO
e MEN	ə AMERICA	ɜ: WORD	ɔ: SORT	ʊə TOUR	ɔɪ BOY	
æ CAT	ʌ BUT	ɑ: PART	ɒ NOT	eə WEAR	aɪ MY	aʊ HOW
p PIG	b BED	t TIME	d DO	tʃ CHURCH	dʒ JUDGE	k KILO
f FIVE	v VERY	θ THINK	ð THE	s SIX	z ZOO	ʃ SHORT
m MILK	n NO	ŋ SING	h HELLO	l LIVE	r READ	w WINDOW
						3 CASUAL
						j YES

John & Sarah
Free Materials
1996

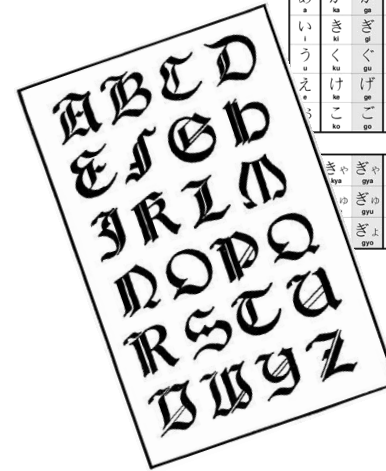
Sproglyde ...

Martin-Buber-
Schule

Sachsenhausen
Frankfurt am Main
(Sydtyskland)

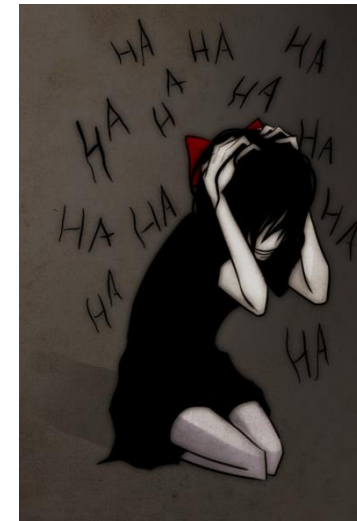
... tegn/symboler ...

Hiragana Chart - ひらがな

あ	か	が	さ	ざ	た	だ	な
い	き	ぎ	し	じ	ち	ぢ	に
う	く	ぐ	す	ず	つ	づ	ぬ
え	け	げ	せ	ぜ	て	で	ね
お	こ	こ	そ	ぞ	と	ど	の

きゃ	ぎゃ	しゃ	じゃ	ちゃ
きゅ	ぎゅ	しゅ	じゅ	ちゅ
きょ	ぎょ	しよ	じよ	ちよ

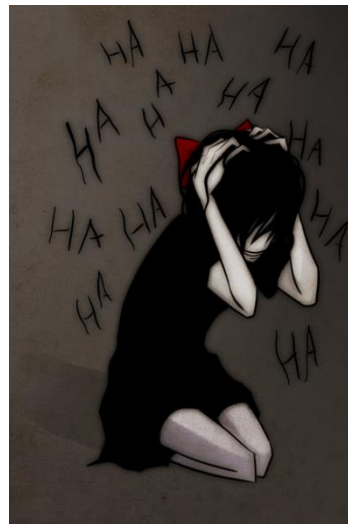
TRAUMER

Mobning i tidl.
skole?

Voksensvigt i tidl.
skole?

"Kur": Samme som
for soldater!

(EMDR, SE, TFT ...)

Tidens Psykologer
5000 Odense C
☎ 22 10 22 22

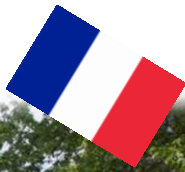

Jong Skole
Sandvika
(vest for Oslo, Norge)

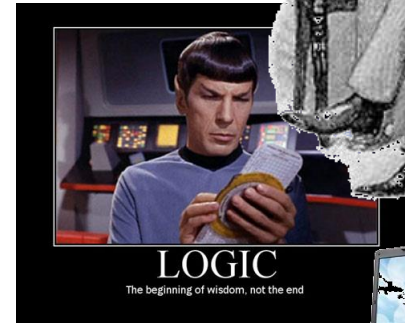
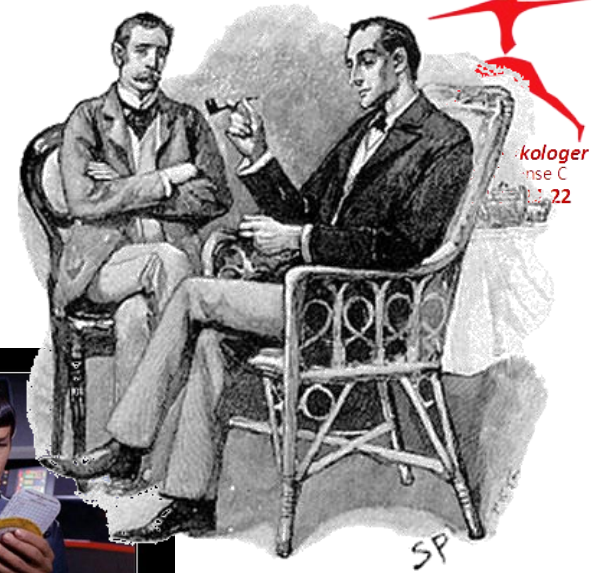
... sprog ...

Rygaards Franske / Katolske Skole –
Hellerup

(Nord for København)

SUMMARIZE

SUMMARIZE means to retell the major
ideas or events in a text in your own
words. It is much shorter than the
original

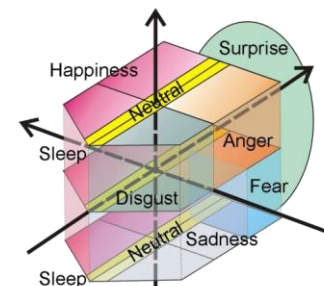
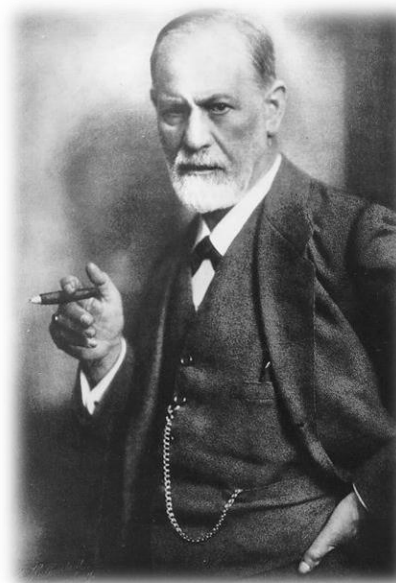

DISCIPLINA SOLLERTI

FINGITUR INGENIUM

Metropolitan-
skolen (12. årh.)

DOWN TIME (HVILETID)

Når man kommer hjem fra skole/arbejde

- (+ transport!).

Mindst en time

Valgfri aktivitet

- Ofte på eget værelse – alene
- Computer el.lign.

Ikke krav om at skulle sidde og snakke med andre

- - selv om forældre/familie gerne vil ...

TEKSTANALYSE = "GERNINGSMANDS-PROFILERING"!

- **Psykologisk profil af hovedpersonen:**
 - Hvem "er" han (personlighedsmæssigt)?
 - Hvordan blev han det (formet af oplevelser)?
 - Hvordan har bipersoner medvirket at forme hovedpersonen?
- **Evt. psykologisk profil af vigtigste bipersoner**
- **Evt. psykologisk profil af forfatteren:**
 - Hvilke Temaer ser han/hun ud til at være optaget af?
 - Temaer: Check især tekstens *titel* og *slutning*
 - Aktuel tekst i relation til andre tekster
 - Aktuel tekst i relation til kendt livshistorie

"DETALJE-FIKSERING"?

Realitet: ASF'ere vil gerne have detaljer og præmisser på plads, før vi begynder at beregne helheden.

Det hedder "grundighed" ;-)

MOTIVATION

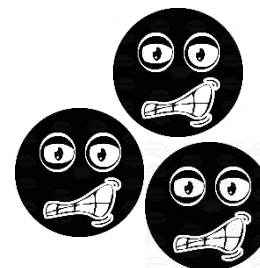
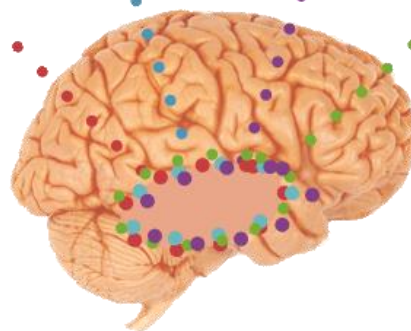
Folk gør ALT, hvad de gør, fordi ...

dopamine

endorphin

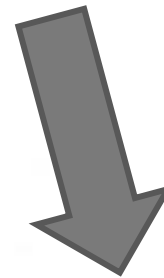
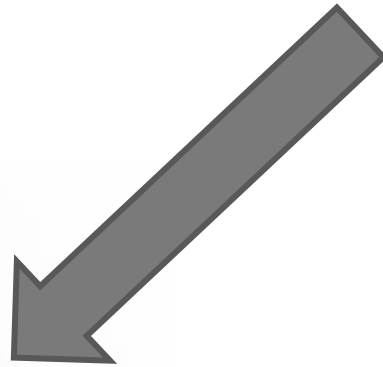
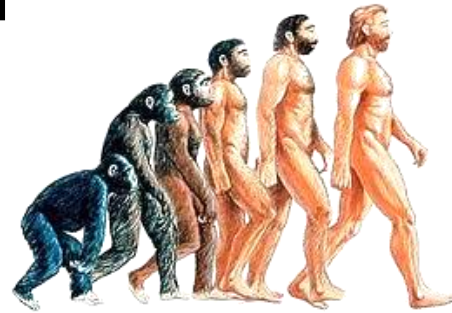
oxytocin

serotonin

Adrenalin,
Cortisol,
Noradrenalin ...

MOTIVATION

MOTIVATION – ASF

How my ASC brain works:

MOTIVATION – *NT-STYLE*

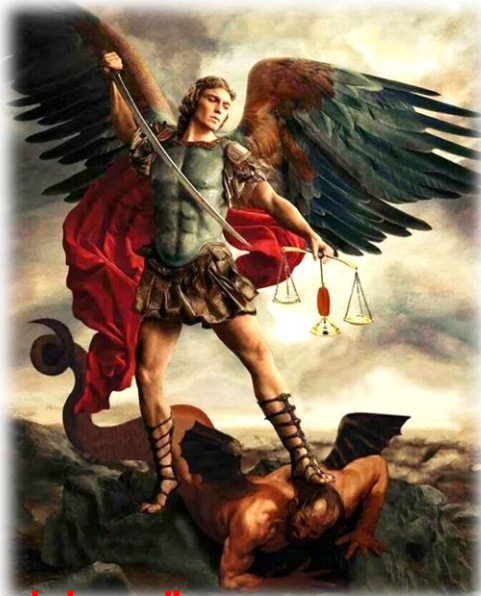

Tidens Psykologer
5000 Odense C
☎ 22 10 22 22

Retsvidenskabeligt Institut (Københavns Universitet)

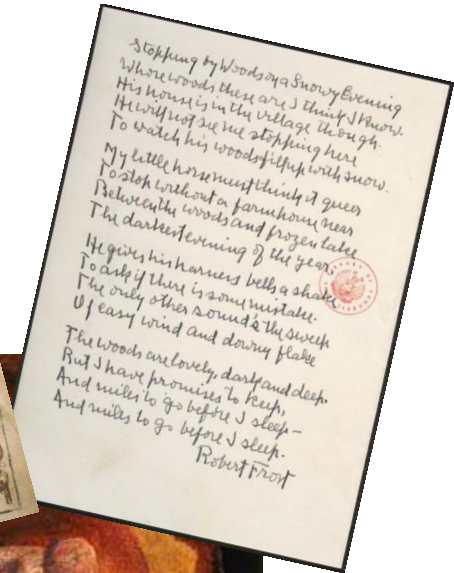

Tidens Psykologer
5000 Odense C
☎ 22 10 22 22

- Institut for Klassisk Filologi
 - Engelsk Institut
- Københavns Universitet

B.A. →
cand.mag.

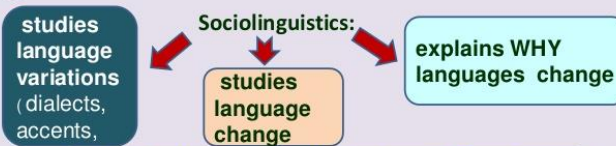

- Institut for Klassisk Filologi
 - Engelsk Institut
- Københavns Universitet*

SOCIOLINGUISTICS

Branch of Linguistics which deals with the study of language use in society and in sociocultural context. In addition, it is the study of the linguistic indicators of culture and power (Schmitt, 2011).

It describes language varieties between different ethnic, religious, status, and gender groups; and explains how educational level, age etc., may influence the language differences, and categorizes individuals in social or socioeconomic classes.

Tidens Psykologer
5000 Odense C
☎ 22 10 22 22

Nykøbing Katedralskole (Falster)

DET AUTISTISKE PERSPEKTIV

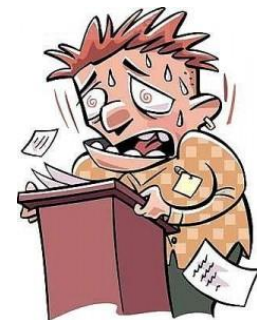

"Man føler sig som en antropolog på Mars." (Temple Grandin)

Tidens Psykologer
5000 Odense C
☎ 22 10 22 22

Bagsværd Kostskole (København)

Tidens Psykologer
5000 Odense C
☎ 22 10 22 22

Danmarks Pædagogiske
Universitet
(nu en del af Aarhus
Universitet)

B.A. →
cand.pæd.psych.

(Aut.)

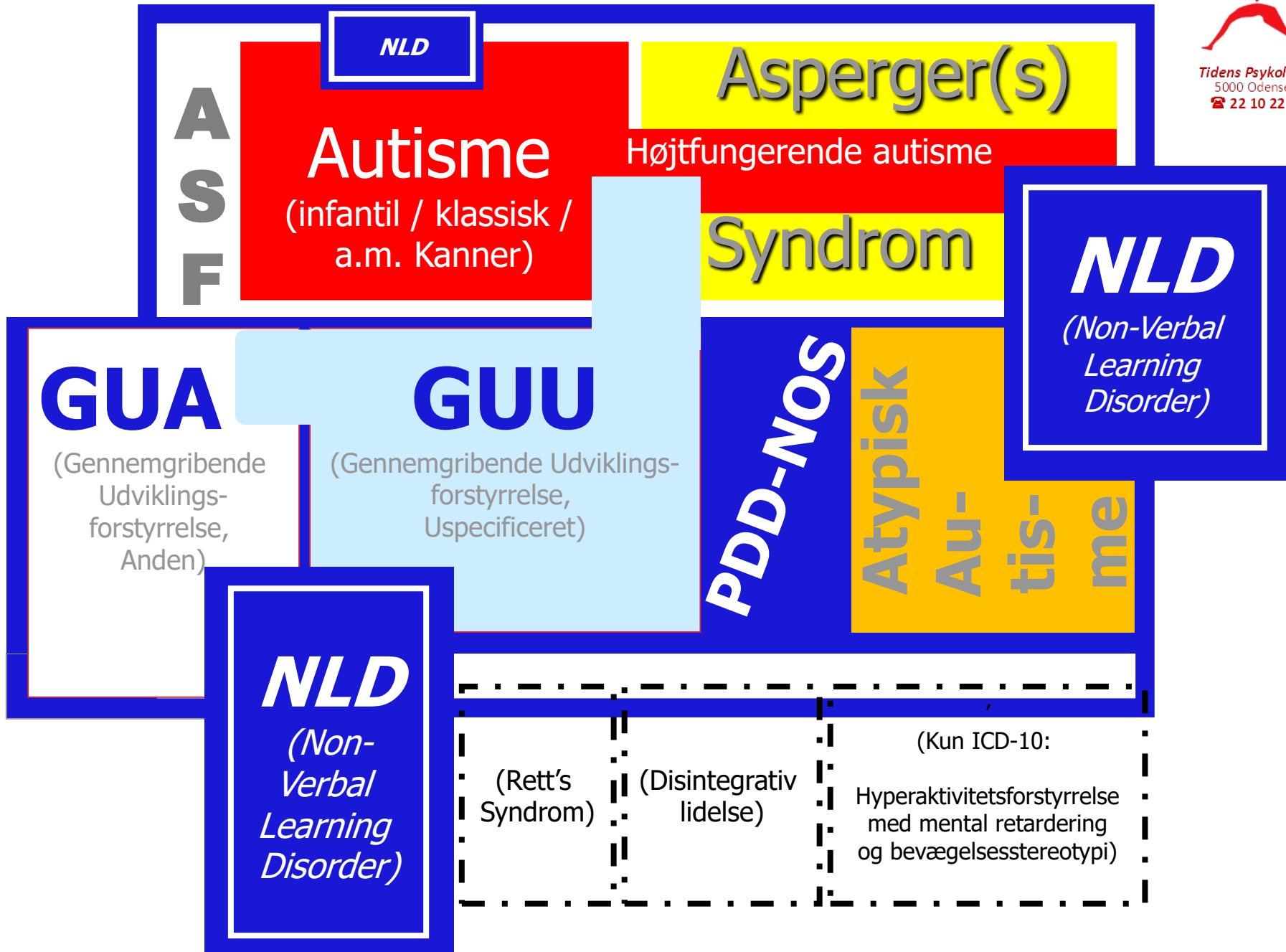
(Specialist)

(Specialist)

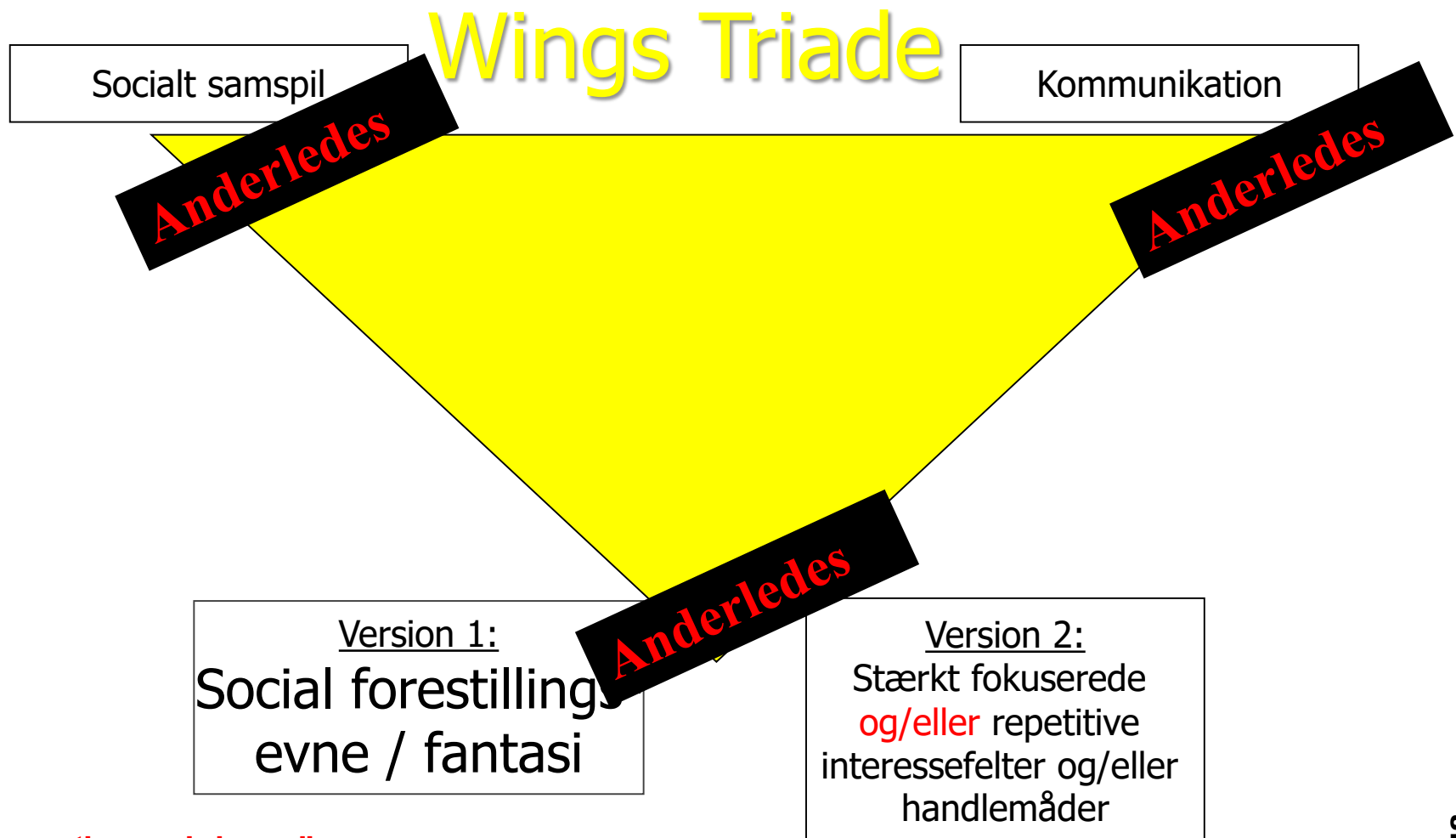
Gennemgribende udviklingsforstyrrelser – et "overblik"

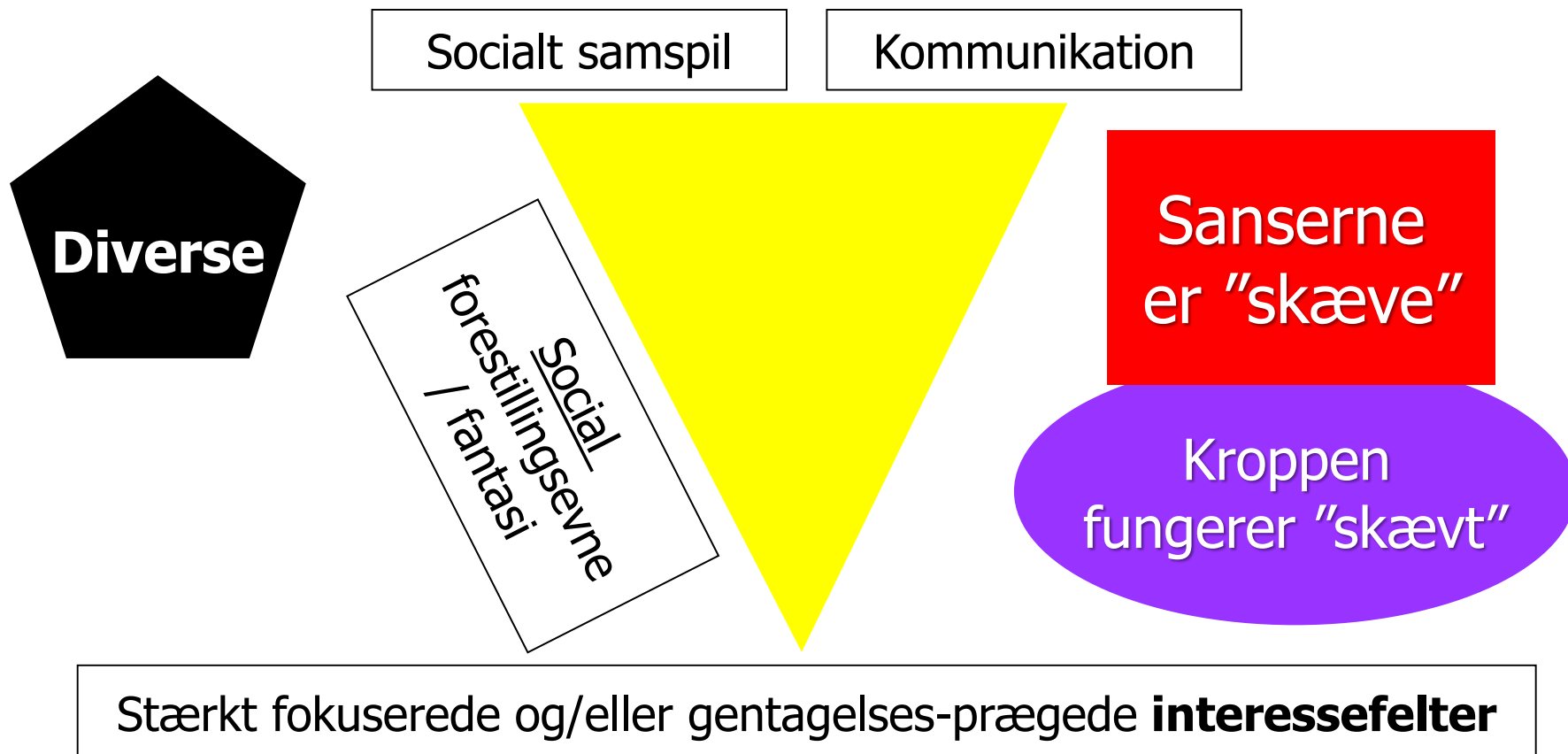
ASF

Grænse-
psykose

ASF – ICD-10 OG DSM-IV

TRIADEN – MED *UPDATES*

DSM-5²⁰¹³ OG ASF: "DEN AMRK. TRIADE"

Kommunikation/ socialt samspil:

- Gensidighed
- Non-verbalitet
- Relationer

Anderledes

Anderledes

Repetitivitet/ fokus:

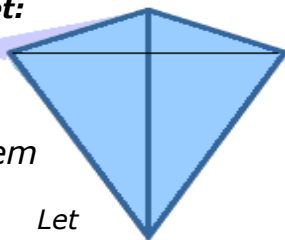
- Stereotypier
- Rigide rutiner
- Særinteresser
- Sensoriske
anomalier

Grad af dysfunk-
tionalitet:

Svær

Mellem

Let

Anderledes

Spør tidligt i livet

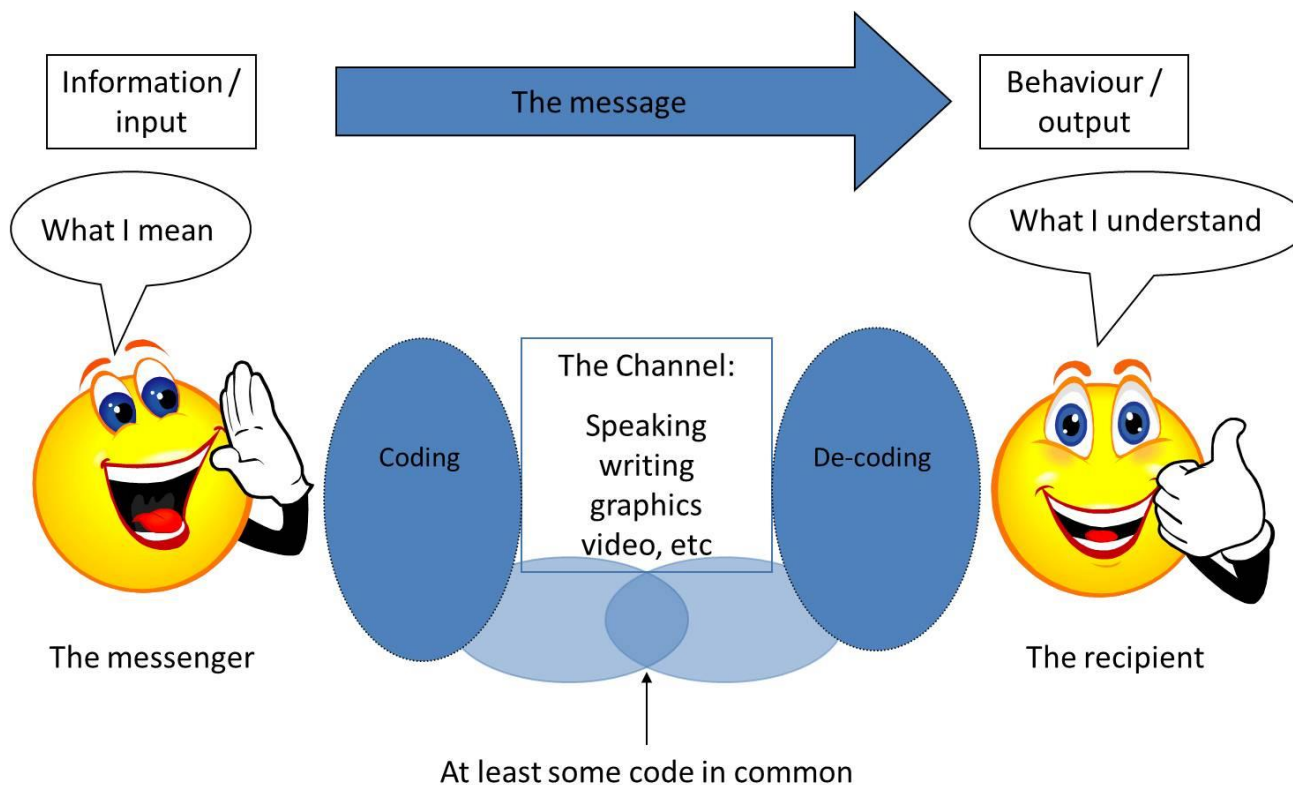
ASF 1^A: Socialt samspil og kommunikation

(Verbalt – Form og indhold)

- Samtaler er ikke så **gensidige**
 - **lang** snak om egne interesser
 - taler ofte om det **samme** emne
 - svært for andre at **komme til orde**
 - **Afbryder** måske ofte, når andre taler
 - Ofte svært ved **tur-tagning** i samtaler (især i telefonen!)
- Måske svært ved at fortælle andre om sine **følelser**
- **Spørger** ikke *spontan* til andres følelser og oplevelser
- Kan fremsætte **upassende** spørgsmål eller kommentarer
- Ikke meget **small-talk**
- Forstår en del ting alt for **bogstaveligt**

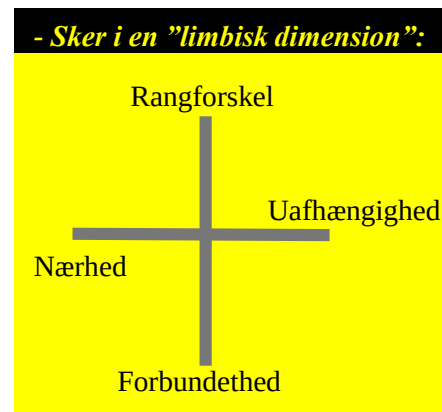
KOMMUNIKATION

- DIVIDED BY A COMMON LANGUAGE ... ?

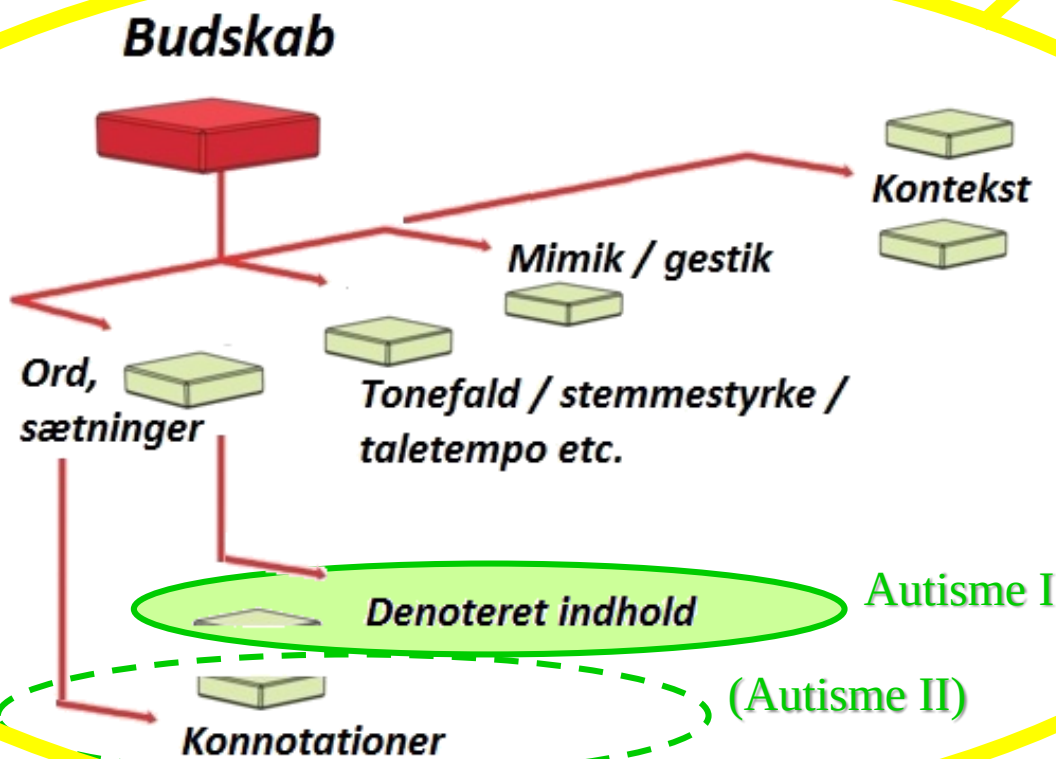
KOMMUNIKATION

Analyse: Maja Toudal & Christian A. Stewart-Ferrer
(stud.psych., AS) (psykolog, AS)

"Socio-
emotional
legitimitet"

■ NT-Form: **Multimediekommunikation**

KOMMUNIKATION - ASF

Som udgangspunkt

- **Autentiske**
 - mener, hvad vi siger, og siger, hvad vi mener
 - forstiller os ikke
- **Data-orienterede**
 - for os er formålet med kommunikation formidling af information
 - for os er følelser langt fra altid interessante at tale om
- **Præcise**
 - bruger nøjagtige ord (ret praktisk f.eks. i jura)
- **Direkte**
 - kommer straks til sagen
- **Verbale**
 - Bruger ikke så meget mimik og tegnsprog

"NT'ere
har svært
ved at
komme til
sagen."
Jim Sinclair

KOMMUNIKATION HOS NT'ERE

- **Flere lag – ”mellem linierne”**
 - Indholdet er det, der **menes**, som ikke er identisk med det, der **siges**.
 - Det sagte kan være meget **vagt**, men skal forstås under henvisning til **konteksten** ("Du ved", "Kender du det?", "Noget med", "Ligesom ...", [*uafsluttede sætninger*], ...)
- **Ikke altid data-orienterede**
 - Formålet kan sagtens være **samvær**, ikke vidensudveksling.
- **Indirekte**
 - Skal ofte gennem flere lag, der skal designe Det sociale Rum, hvori et eventuelt budskab formidles.
- **Multimedieshow**
 - Bruger helst mimik, gestus, tonevariationer, kropssprog m.m.

ASF 1^B: Socialt samspil og kommunikation

(Non-verbalt)

- Lidt speciel **øjeblik**
- **Stirrer** ind i mellem på nogen eller ud i luften
- Lidt speciel måde at bruge **stemmen** på
- **Ansigtet** er lidt udtryksløst eller alvorligt
 - (eller tegnefilmsagtigt)
 - (eller passer ikke til det, der bliver sagt)
- Ikke så let ved at **tolke andres** ansigter / tonefald (f.eks. ved ironi)
 - Derfor stressende, jo **flere andre**, der er på én gang.
- **Gestus** bruges ikke så meget
- Holder ofte ikke korrekt **afstand** til andre (for tæt på/langt væk)

ASF 1^C: Socialt samspil og kommunikation

(Social adfærd)

- (Ofte) lidt **genert** / "**aparte**" i sociale situationer – tager (ofte) ikke socialt initiativ
- Ikke mange kommer "**tæt på**" (dvs. ved, hvem personen egtl. er)
- Ofte **ikke** glad for gruppearbejde
- Ofte svært ved at få / holde på **venner** (især mere end én)
- Ofte svært ved at få / holde på (/slippe af med) **kærester**

[Ekstrovert]

[Introvert]

Socialt
aktiv,
nok
aparte

Socialt
formel
/høflig

Socialt
reserveret,
isoleret

"Wings anden triade!"

VENNER OG KÆRESTER

En forholdsvis kendt strategi for at finde partner:

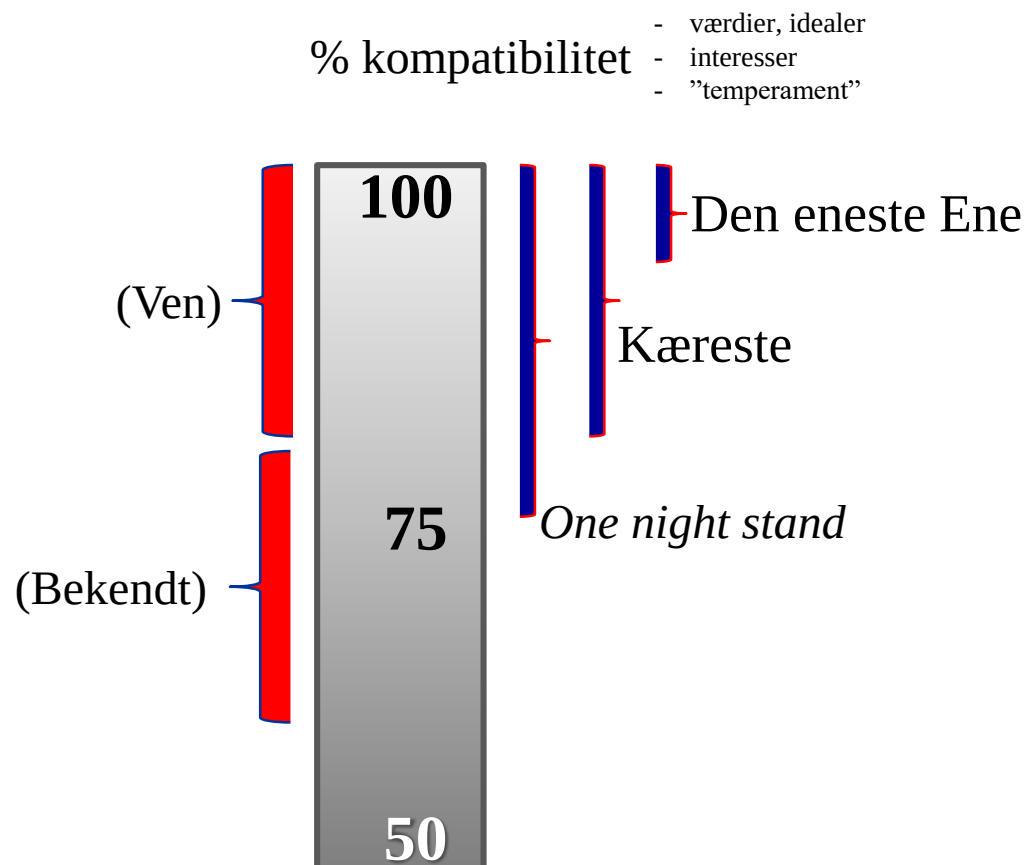

1. Gå til fest med mennesker, du ikke kender.
2. Indtag solide mængder neurotoxin.
3. Læg op til den mest ((tiltrækkende + tilgængelige) : 2).
4. End evt. i seng med vedkommende.
5. Bliv kærester med vedkommende.
6. Få børn med vedkommende.
7. Bliv gift med vedkommende.
8. Lær vedkommende at kende.
9. Find nu ud af, om I har en fremtid sammen.

VENNER OG KÆRESTER

Forskning: Parforholds holdbarhed svarer til partnernes kompatibilitet.

Forskning: Ergo finder man ofte sin partner på studiet, via jobbet eller i sportsklubben.

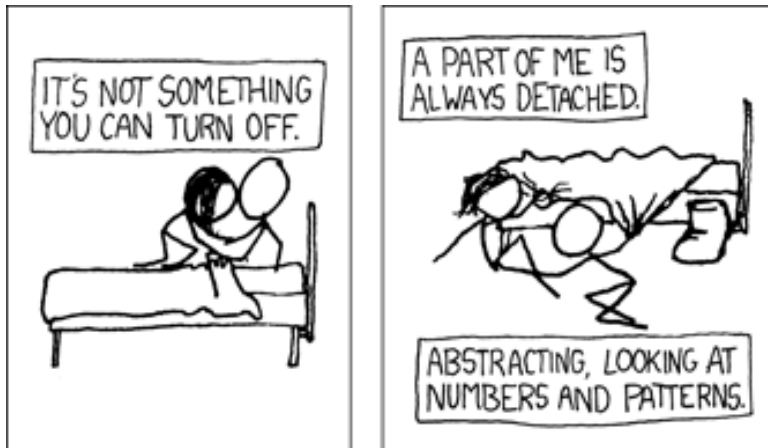

Tidens Psykologer
5000 Odense C
☎ 22 10 22 22

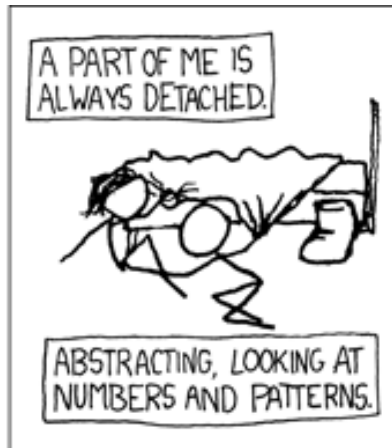
ASF + (ASF *ELLER* NT^{SUPER}) = ♥ ♦?

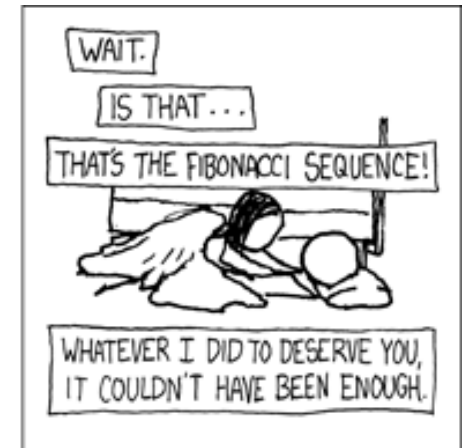
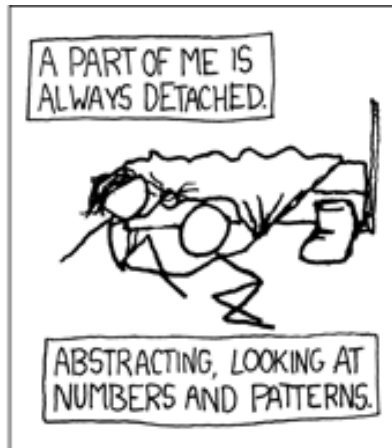
ASF + (ASF *ELLER* NT^{SUPER}) = ♥ ♦?

ASF + (ASF *ELLER* NT^{SUPER}) = ♥ ♦?

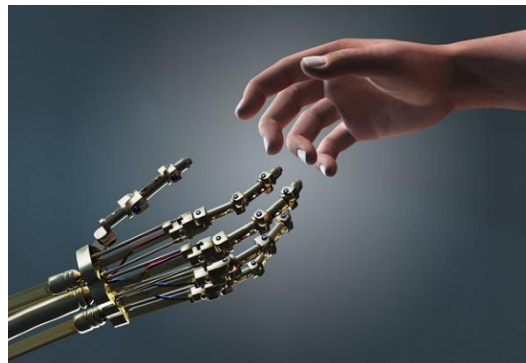
$$\text{ASF} + (\text{ASF } \textit{ELLER} \text{NT}^{\text{SUPER}}) = \heartsuit \spadesuit$$

ASF 2: Social fantasi/forestillingsevne

(Social indsigt)

- **Forstår** ofte ikke hygge-drillerier / humor
- Opfatter undertiden ikke **årsagssammenhænge**
- Beton-**logik** – forstår *som udgangspunkt* ikke følelsesargumenter
- Ofte fundamentalistisk **retfærdighedssans**
- Ofte ikke så god til at "lade som om" eller **finde på** kreative forklaringer
- **Socialt naiv** – forstår ikke sociale spilleregler, bl.a. hvis andre udnytter ham/hende
- Måske **mistroisk** – forstår måske ikke, hvis andre er venlige

SOCIAL FORESTILLINGSEVNE

"Theory of Mind" (ToM):

Myte: Det kan ASF'ere ikke.

Realitet: Det er ASF'ere længere om end andre.

ToM start (NT - **fornemmer**): 2-3-årsalderen

ToM start (ASF - **analyserer**): 8-9-års-alderen

(Hénault, 2010)

SAMSPIL ?

"SAMVÆR GENNEM TALE"

Fatisk kommunion

- Meddelelser om egne følelser, personlige oplysninger etc.
- Udspørgen om hinandens følelser, personlige oplysninger etc.
- Meddelelser om tredjepersoners følelser, pers. opl. etc.
- Emotionelt ladet omtale af tredjepersoner, som man kan finde konsensus om.

PÅ TVÆRS AF KLØFTEN

ASF-ADFÆRD

NT-REAKTION

Ethan Hunt (posing as a traffic analyst): ” *‘You hit the brakes for a second, just tap them on the freeway, you can literally track the ripple effect of that action across a two-hundred-mile stretch of road, because traffic has a memory. It’s amazing. It’s like a living organism.’* ”

Male guest (after Hunt has turned away): [Makes snoring sound.]

(M.I. 3)

SOCIALITET

Når autister er sammen, deler vi f.eks.:

- ❖ vores (sær)interesser med hinanden
- ❖ vores oplevelser med NT-verdenen
- ❖ vores løsninger på praktiske problemer ("Hvor har du købt de ørepropper henne?")
- ❖ vores oplevelse af os selv som normale (!)
- ❖ den ofte oplevede lettelse og indsigt, en diagnose kan medføre ("Diagnose-kage"...)

SOCIALITET

Grundlæggende er der ikke så mange (andre) grupper, vi kan identificere os med – ingen steder, vi ”hører til”.

Vi vil i en del tilfælde gerne ”være med”, men kan ikke altid finde ud at gøre det på NT-præmisser – hvilket NT’ere finder fornærmeligt.

Vi vil i andre tilfælde gerne være os selv – hvilket NT’ere finder afvisende.

Vores foretrukne og funktionsdygtige socialisation er over **nettet** – hvilket NT’ere finder bekymrende.

"MEN DU SKAL DA BARE VÆRE DIG SELV" ...

WORLD OF WARCRAFT

Rolle:

- Grundværdier i livet.
- Gruppe-karakteristika
- Kompetencer
- Andres forventninger til én

ASF 3: Stærkt fokuserede / usædvanlige interesse-områder / fantasi

- Har en / flere stærke interesser (læs: **besættelser!**) – *måske* mærkelige emner
- Svært ved at **skifte** emne / aktivitet
- Svært ved **planændringer** (jo kortere varsel, desto mere stress)
- Bliver stresset, hvis der er **for mange bolde** i luften på én gang
- Sidder måske fast i **detaljer**, ser ikke helheden
- Lægger mærke til **detaljer**, som andre overser
- Er måske rigtig god til **enkelte** ting og måske ikke ret god til andet

SÆRINTERESSER HOS ASF-DRENGE

Tog

Køreplaner

Matematik

Astronomi

Datalogi

...

1. Minecraft, Roblox ...
2. World of Warcraft ...

SÆRINTERESSER HOS ASF-PIGER

Dyr

Manga / Animé

Litteratur

Naturvidenskab

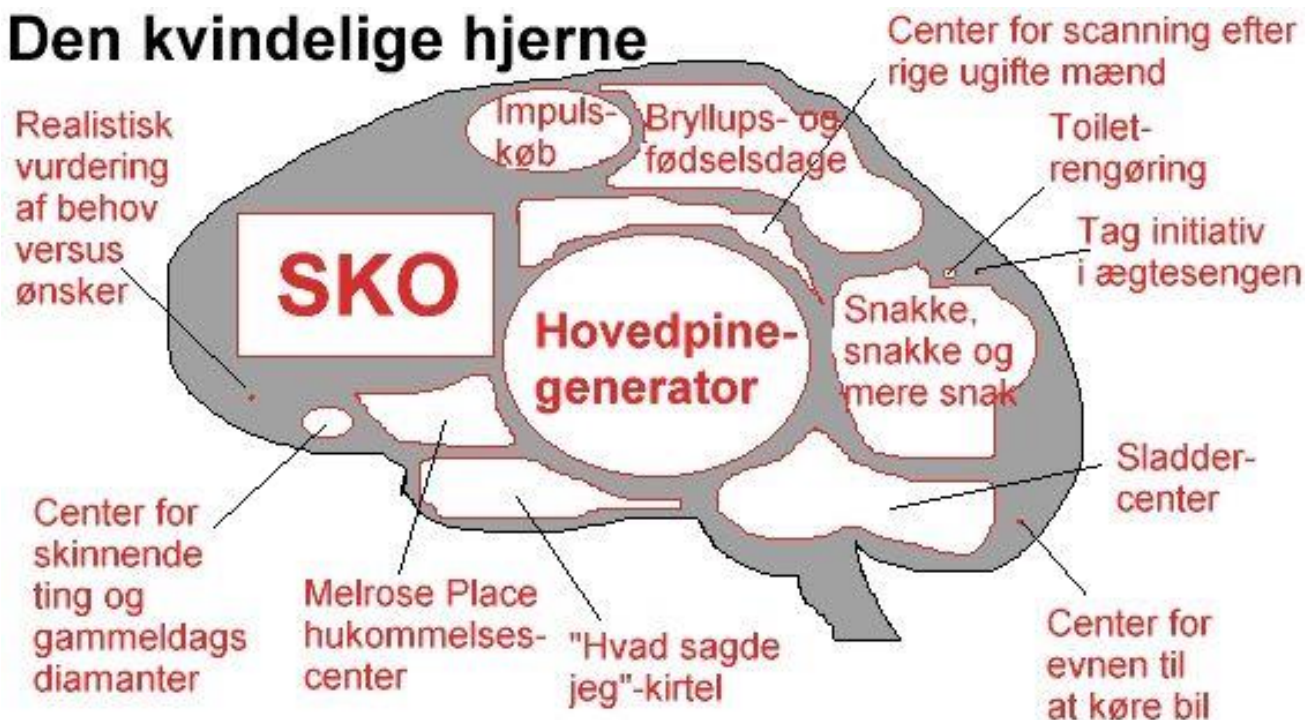
...

1. Minecraft, Roblox ...
2. World of Warcraft ...

SÆRINTERESSER HOS NT-PIGER 14+

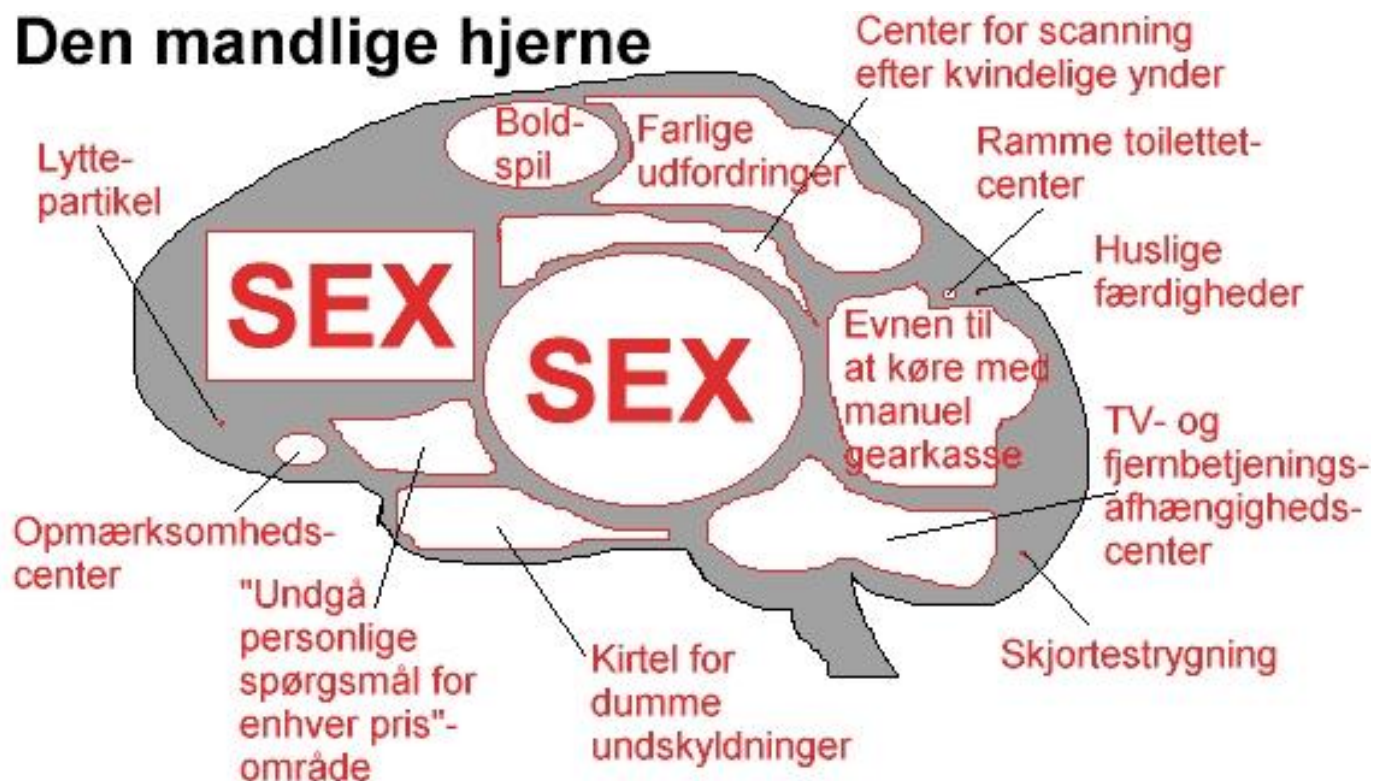
Den kvindelige hjerne

FODNOTE: Kirtlerne for "Hæld olie på bilen" og "Vær stille under fodboldkampen" er kun aktive, når "Centeret for skinnende ting og gammeldags diamanter" er blevet tilfredsstillet eller under skoudsalg.

SÆRINTERESSER HOS NT-DRENGE 14+

Den mandlige hjerne

FODNOTE: Kirtlen for "Lytnig efter bamegråd midt om natten" er ikke vist, på grund af dens underudviklede natur. Den ses bedst under mikorskop.

ASF 4: Gentagelsespræget adfærd (bl.a. motorisk)

- Faste **ritualer** / ting gøres helst på samme måde
- Lidt specielle krops-tics eller -"vaner"
- Svært ved at **skifte** emne / aktivitet
- Svært ved **planændringer** (og jo kortere varsel, desto mere stress)
- Muligvis papegøje-snak / **efterligninger** (kan være avanceret i form af tilsyneladende parodier, film-citater, evne til at opsamle mange sprog m.m.)
- Muligvis sang / nynnen / "**lyde**"

ASF 5: Sproglige anomalier

(mest i de meget unge år)

- **"Gammelklog"** tale /
massiv brug af fremmedord,
Lange sætninger m.m.
- **Selvopfundne** ord
 - Omtalte måske sig selv i 3. person som lille
 - Evt. forbyttede **stedord** som lille

SANSNING

Mange autister mangler et "lyd-filter" ...

SANSNING

... og måske flere
filtre på én gang!

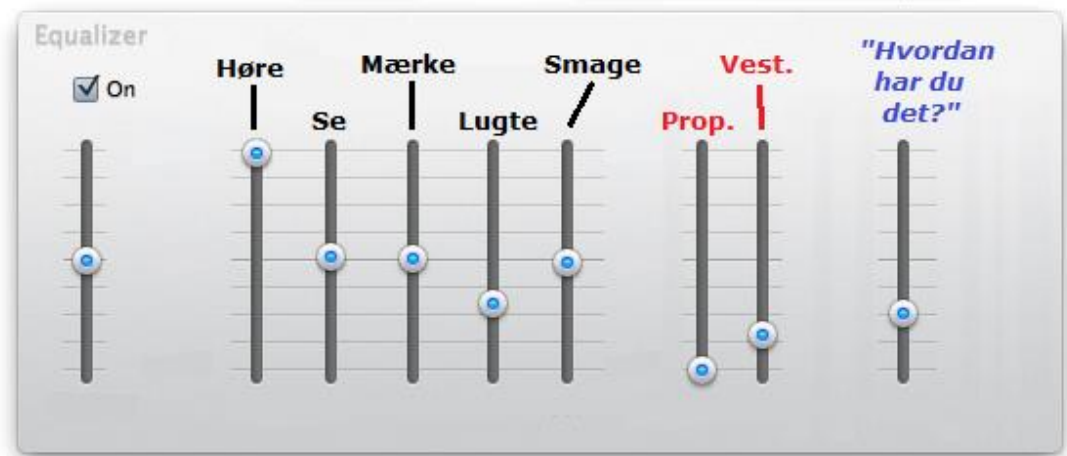

Tegning: Signe Sønderhousen
<https://yondoloki.deviantart.com/>

ASF: DEN "SKÆVE" SANSEPROFIL

- Kan være **overfølsom** på en eller flere **sanser** (kan se "hysterisk" ud udefra) – fx.:
 - Bliver måske generet af (høje) **lyde**
 - Bliver måske generet af stærkt **lys**
 - Bryder sig måske ikke om at blive **rørt**

- Kan virke **underfølsom** på andre områder ("Lugter brændt? Nåh, det er vist min hånd på kogepladen")

AT MÆRKE – SIG SELV!

”Hvordan
har du
det?”

Emotions Of Chuck Norris			
			
Regret	Pleasure	Fear	Rage
			
Shame	Desire	Suffering	Disgust
			
Surprise	Confident	Guilt	Love

ASF Y: Krops-bøvl

- Lidt **robot**-agtige bevægelser
- Mangel på feedback fra kroppen (proprioception)
- Dårlig **balance**
- Ikke god til **sport**
- Meget **blufærdig** – vil helst ikke i fællesbad (piger især ikke, når de har menstruation)
- Meget ublufærdig?
- Meget dygtig til (én) sport?

PIGER OG KVINDER MED AUTISME

- DE OVERSETE!

‘ “Camouflering” af de autistiske kerneforstyrrelser hos kvinder med autisme hænger sammen med:

- Større sprogfærdigheder
- Bedre færdigheder i efterligning af social samspil
- Mere “udadvendt-men-lidt-pudsigt” social væremåde [**eller** mere stille/”følge-med” social væremåde]
- Mindre trodsig adfærd eller hyperaktivitet i skolen
- Mindre usædvanlige/intense særinteresser
- Mindre repetitiv/stereotyp adfærd’

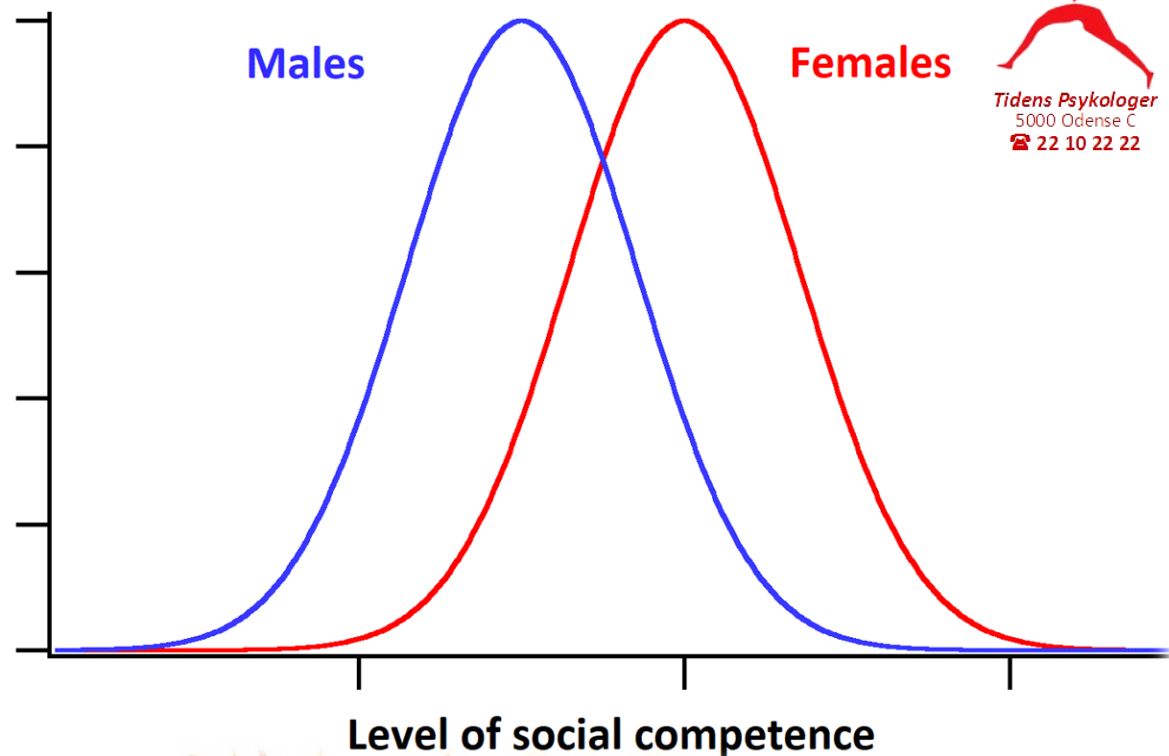

Lehnhardt, F.-G., et al. (2016).
J Autism Dev Disord (2016) 46:139–154

Faktaboks: Sent diagnosticerede voksne med ASF har en overrepræsentation af høj begavelse (6 x befolkningsnormen).

AUTISTISKE MÆND ER LIDT FORSKELLIGE FRA AUTISTISKE KVINDER.

(Ligesom IKKE-autistiske mænd er forskellige fra IKKE-autistiske kvinder!)

Brugen af den sociale hjerne hos piger med autisme minder om den hos drenge uden autisme.

- Kevin Pelphrey

Pigerne ønsker sociale relationer, men det er svært for dem. De har en evne til at kompensere især med maskering og imitation.

(Tierney, S., et al. (2016).

Research in Autism Spectrum Disorders 23 (2016) 73–83)

ER DER FORSKEL PÅ PIGER OG DRENGE?

- **Højtfungerende kvindelige autister fremstår mere socialt velfungerende, end de er** (Wing, 1981)
- ***På afstand* ligner ASF-pigerne de andre – men *deres jævnaldrende* kan udmærket se forskel!** (Gould, 2017 – *autism*, 2017, Vol. 21(6) 703–705)
- **Piger, der får ASF-diagnoser, har andre symptombilleder end drengene** (Kopp & Gillberg, 1992).
 - *Især er flg. påfaldende* (Kopp & Gillberg, 2011):
 - Kravundgåelse
 - Meget målrettet og rigid
 - Uinteresseret i tøj og udseende
 - Gerne i samspil med yngre børn
- **Piger med ASF får ofte andre diagnoser end ASF!** (Kopp & Gillberg, 1992)

Kopp, S., & Gillberg, C. (2011).
Research in Developmental Disabilities 32
(2011) 2875–2888

"KVINDELIGE" SÆRINTERESSER

ASF-piger har ofte lidt andre særinteresser:

- puslespil,
- tegning,
- læsning/litteratur (fantasy, *manga/anime*),
- TV-serier,
- andre kulturer,
- parfume / creme,
- kendte personer,
- mode,
- popmusik (ikke mindst J-POP, K-POP)
- kirketårne,
- Pippi Langstrømpe,
- kunstskejteløb,
- ...

- ASF-piger har især dyr som særinteresser:
 - hunde,
 - katte,
 - fugle,
 - heste,
 - hamstere,
 - dinosaurer,
 - slanger,
 - ...
- ASF-piger er ofte mindre styret af deres særinteresser end drengene – og mindre insisterende på at tale om dem.
 - Dette betyder bl.a., at omgivelserne (og pigerne selv!) ikke altid **opdager** deres særinteresser.

HFA-PIGERNE PSYKOSOCIALT I

- ofte svært ved at *vælge*
- leger en slags *pseudo-rollelege*, hvor de spiller og lever sig ind i personer fra TV eller dyr
- *ser ud* til at lege med andre piger, men ved nærmere undersøgelse leger de i virkeligheden ved siden af de andre børn
- ikke sjældent sammen med enten *ynge* børn eller *ældre* børn
- bedre end drengene til at *give indtryk af*, at der foregår en udveksling, en samtale – selv om de i virkeligheden enten taler om deres egne interesser eller også gør gode miner til slet spil
- en del af dem bliver vegetarianere, og nogle udvikler anoreksi
- dyr:
 - forstår dyr bedre end mennesker,
 - synes bedre om dyr end om mennesker,
 - føler sig måske mere som dyr end som mennesker

HFA-PIGERNE

PSYKOSOCIALT II

- ønske om relationer til jævnaldrende
- som udgangspunkt ikke stærk i, hvordan man etablerer eller vedligeholder relationer
- har brug for tid til at afstresse på egen hånd.

Foggo & Webster (2017).

Research in Autism Spectrum Disorders 35 (2017) 74–85

- Risici derfor:
 - udvikler angst eller uvilje over for andre mennesker
 - ender med at ville holde sig for sig selv

"TILFØJELSER" VEDR. ASF HOS PIGER OG KVINDER 1

- I FORHOLD TIL DE ALMENE KENDETEGN

I forhold til drengene har pigerne:

- Bedre kompetencer til at kopiere/illudere socialt
 - Et større *drive* mod direkte interaktion med andre
 - En vis tilbøjelighed til at fremstå passive og/eller generte
 - Bedre fantasi og forestillingsevne
 - Ofte interesser, der retter sig mod dyr, mennesker eller humaniora
-
- **ASF-piger er mere bevidste om nødvendigheden af socialt samspil.**
 - Selv om de mangler naturlige samspilsfærdigheder, kan de kopiere andre og derved lære visse kompetencer for interaktion. De indleder ikke nødvendigvis samspillet, men kan gennemføre manuskriptskitser, når andre har påbegyndt samspil. Dette koster dem megen energi.

"TILFØJELSER" VEDR. ASF HOS PIGER OG KVINDER 2

- I FORHOLD TIL DE ALMENE KENDETEGN

- **ASF-piger er tilbøjelige til at være sprogligt stærkere.**
 - Man ser færre irrelevante input, og mindre small talk, og flere hensigtsmæssige input og "aktiv lytning".
- **ASF-piger har ofte en omfattende og rig fantasiverden.**
 - Denne kan meget vel være deres særinteresse – enten som en verden (/verdener), de selv har opfundet (herunder tegner eller skriver romaner om), eller én (/flere), de "låner" via fiktion skrevet af andre.
- **ASF-piger har undertiden svært ved at forholde sig til "status".**
 - De kan enten overse eller misforstå hierarkier – og når de forstår dem, kan de være meget kritiske over for dem.

"TILFØJELSER" VEDR. ASF HOS PIGER OG KVINDER 3

- I FORHOLD TIL DE ALMENE KENDETEGN

- **ASF-piger bliver ofte overbelastet af stress i teenageårene.**
 - ASF-piger, der kan have haft et mere beskyttet liv i grundskolen, mærker især forskellene i puberteten og fremefter, også i form af mere ekstreme variationer af de klassiske teenageudfordringer omkring identitet og relationer.
- **ASF-piger har ofte høj forekomst af depression, angst og spiseforstyrrelser.**
 - Dette begynder typisk lige før eller under teenageårene. En screening ved spiseforstyrrelsesklinikker i Birmingham peger mod en prævalens af (uopdaget) autisme på 60-70% blandt spiseforstyrrede kvinder i 20erne.
- **ASF-piger har typisk færre venner end forventeligt.**
 - Ikke mindst ses forekomst af én veninde, som påtager sig en guide- og beskytterrolle. Hvis denne veninde forsvinder, kan det meget vel medføre et sammenbrud.

ASF, STRESS OG ANGST

Angst

Depression

Stress

Det,
jeg
skal

Det,
jeg kan

ANGST₁, ANGST₂, ...

P T S D

PDA

Generaliseret angst

O C D

Panikangst

Agorafobi

”Konkret”
angst

Separationsangst

”Skolefobi”

Socialangst

Akrofobi

Klaustrofobi

Araknofobi

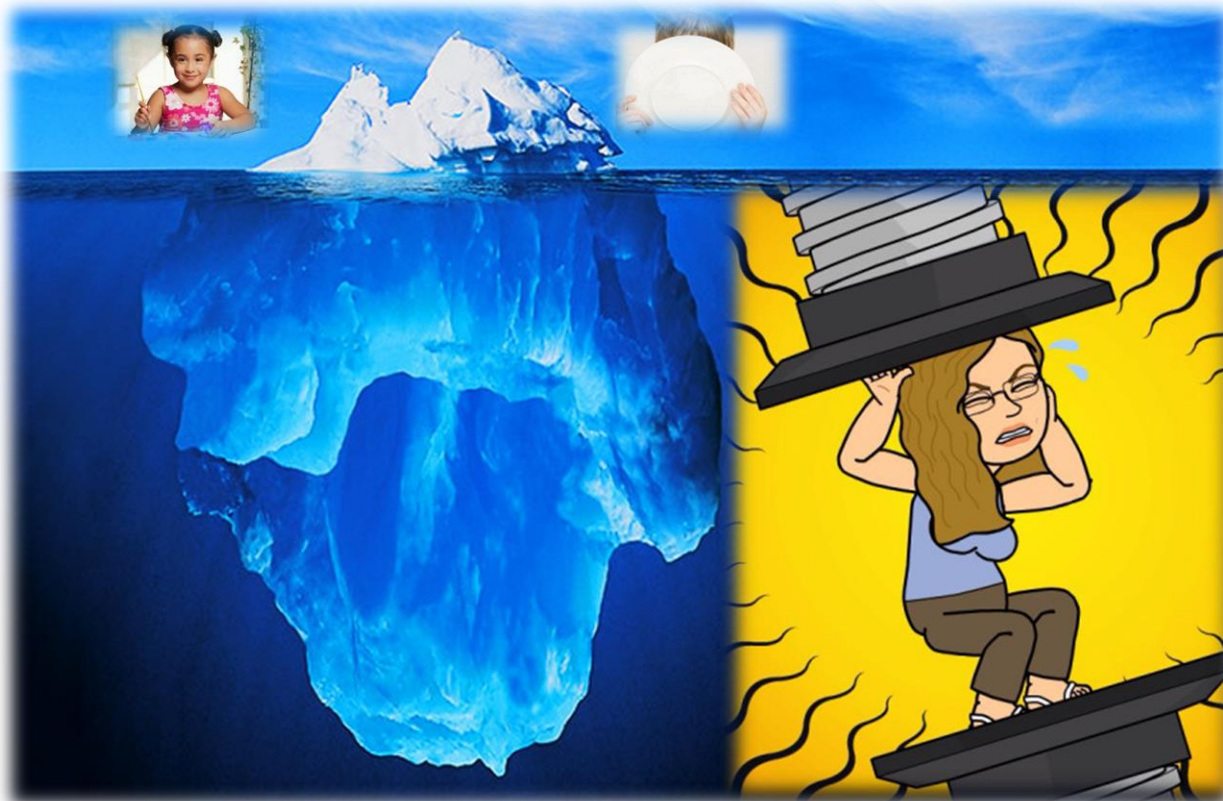
AGORAFOBI

Angst i eller undgåelse af
mindst to af følgende
situationer:

- Menneskemængder
- Offentlige steder
- Færden alene
- Færden udenfor hjemmet

PDA (Pathological Demand Avoidance)

ASF

(Inf.Aut., Asp.Syindr.,
Atyp.Aut., *NLD*,
[GUU₂, GUA₂] ...)

PDA

[GUU₁, GUA₁]
= MCDD
= Grænsepsykose

HVAD ER PDA?

Essens: Angst !!

Variationer: GUA >< ASF

Ofte ret pæn intelligens!

E. Newson (198★ -):

- En **separat** del af ASF
- Er barnets særkende fra starten
- Passiv i de første leveår
- Undgår alle krav, også tilsyneladende små
- Social på overfladen, men uden identitet, stolthed eller skamfølelse
- Følelses- og impuls gennembrud
- Har det fint med rollelege og laden-som-om
- Forsinket sprog, men indhenter det
- Tvangspræget adfærd

2010 - :

- En **ekstra, angstfyldt dimension** af ASF – og i enkelte tilfælde den mest synlige.
- **Udvikler** sig typisk over tid **som følge af stress** (især i forb. med **skolefobi**).
- (Første år alm. eller ASF).
- Undgår alle krav/forventninger, også tilsyneladende små.
- *Kan være socialt stærk eller udfordret.*
- Kan udvise ulogisk, desperat adfærd for at undgå krav.
- Kan bryde sammen, når undgåelsesforsøg mislykkes.
- *Nogle PDA'ere kan indgå i rollelege og laden-som-om, andre ikke.*
- *Nogle PDA'ere har forsinket sprog, mange ikke.*
- Tvangspræget adfærd

BEHOV FOR IKKE AT OPLEVE SIG SMIDT UD PÅ DYBT VAND

- Synes at være allergisk over for anvisninger / krav / forventninger.
- Det er tænkeligt, at der er tale om en tidlig traumatisering i forbindelse med oplevede krav/forventninger i kombination med oplevet manglende evne til at honorere disse.

KAMÆLEON / PASSIV AGGRESSION

- Kan nogle gange nærmest "fade" væk.
- Kan være ufattelig lang tid om at løse en opgave / udføre et stykke arbejde.
- Kan være ufattelig lang tid om at gøre det, der lige skal gøres, før opgaven kan løses / arbejdet udføres.

VEJEN TIL EN ASF-IDENTITET

**- BÅDE FOR ASF'ERE OG DERES
PÅRØRENDE (ISÆR FORÆLDRE!)**

VEJEN TIL EN ASF-IDENTITET 1

Konformitet:

- Ønsker at være "normal"
- Tillægger "normalitet" årsagerne til alt godt
- Tager afstand fra ASF-værdier og handlemåder
- Anser sig selv for "normal" eller anser sig selv for en meget atypisk ASF'er
- Søger selvforståelse og selvværd fra de "normale"
- Føler ingen loyalitet eller forpligtelse over for ASF'ere
- Bemærker ikke sociopolitiske aspekter af neurale forskelle

CLARK & CLARK, 1939-194*

→ 1954 – Brown vs. Board of Education !!!

VEJEN TIL EN ASF-IDENTITET 2

Dissonans:

- Føler sig usikker i forhold til beskrivelser af forskellige neurale funktionsformer
- Føler, at man hverken tilhører den ene eller den anden gruppe
- Føler sig bedre tilpas blandt "normale"
- Føler skyld over at overvurdere velsignelserne ved "normalitet"
- Mangler positive indtryk af ASF'ere
- Er uvidende om ASF-funktioner og –kultur
- Føler sig usikker omkring de sociopolitiske aspekter af neurale forskelle

VEJEN TIL EN ASF-IDENTITET 3

Fanatisk fordybelse:

- Trækker sig tilbage til ASF-hed og en autistisk verden
- Prøver at handle som "autentiske" ASF'ere
- Bruger ydre kriterier til at definere sig selv
- Er vred på/foragter alle "normale"
- Idealiserer ASF, nedgør "normalitet"
- Kan udvise vrede mod "skabs"-ASF'ere

Slutningen af fasen: kan opleve pludselig modvilje mod ASF og ASF'ere

VEJEN TIL EN ASF-IDENTITET 4

Genopduksen:

- Udvikler en fleksibel ASF-identitet
- Skelner mellem styrker og svagheder ved ASF og ASF-kultur
- Udvikler et positivt, men ikke-stereotypet billede af ASF
- Er involveret i ASF, ASF-miljøet og selvudvikling

VEJEN TIL EN ASF-IDENTITET 5

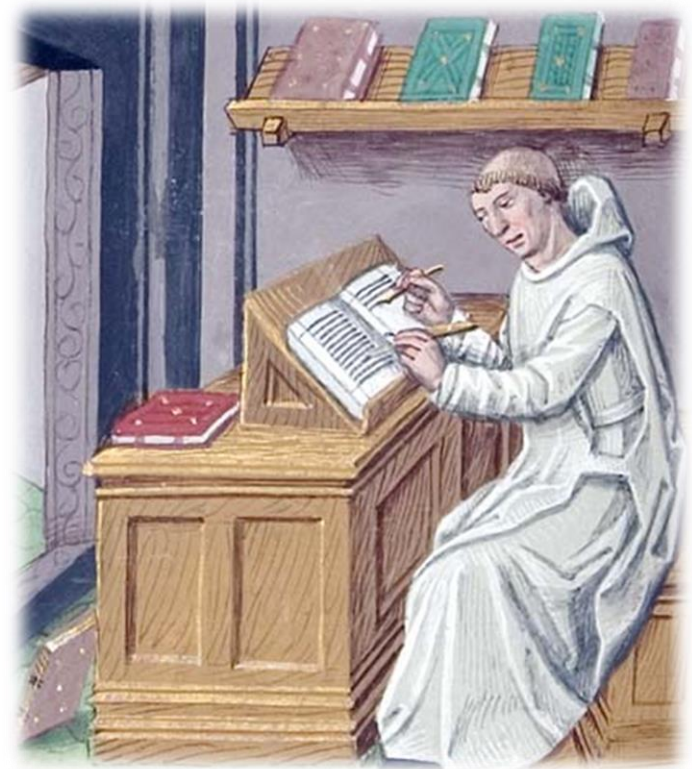
Selv-integration:

- Bruger indre kriterier til at definere sig selv
- Er positivt engageret i ASF på et mere stilfærdigt plan
- Kan objektivt forholde sig til situationer, der involverer ”normale” og ASF’ere
- Fokuserer på accept og tolerance i forhold til ASF og ”normalitet”
- Er i stand til at modstå andres forventninger eller krav i forhold til normalitet
- *Har humoristisk sans vedr. ASF><NT*

"DE GØR ALTING ANDERLEDES HER ...

**... MEN MAN KAN
IKKE SIGE MED
SIKKERHED, AT DE
GØR ALTING
FORKERT!"**

**(MUNK, DER SKREV HJEM TIL
VATIKALET FRA JAPAN I 1500-TALLET)**

VERDEN I DAG

”Alle opfører sig, som om de var til én lang reception!”

(Anders Fogh Jensen)

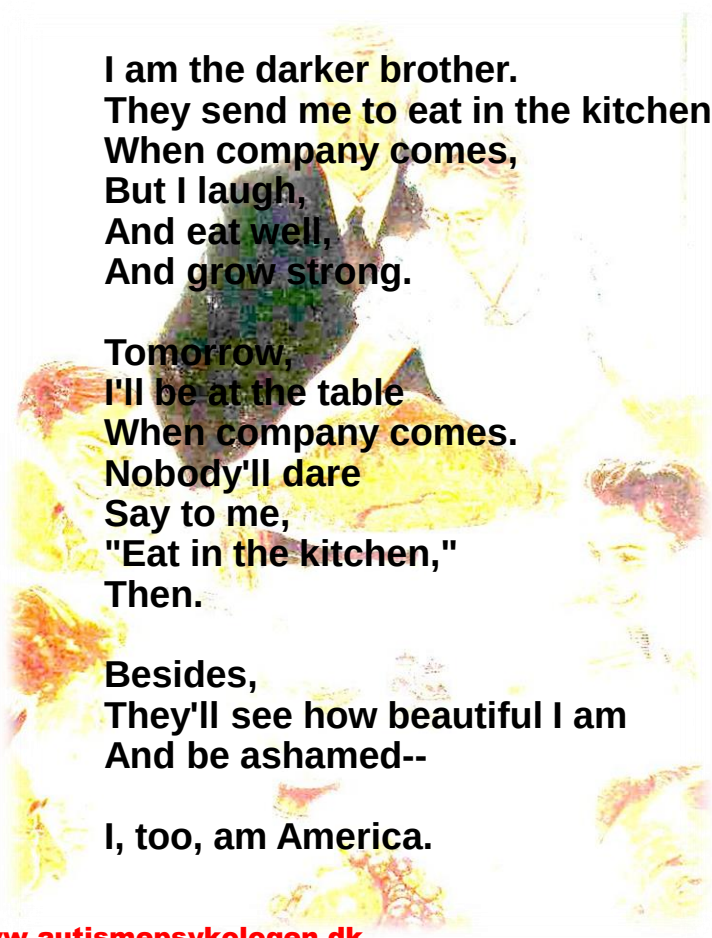
WALT WHITMAN: *I HEAR AMERICA SINGING*

*I hear America singing, the varied carols I hear,
Those of mechanics, each one singing his as it should be blithe and strong,
The carpenter singing his as he measures his plank or beam,
The mason singing his as he makes ready for work, or leaves off work,
The boatman singing what belongs to him in his boat, the deckhand singing on the steamboat deck,
The shoemaker singing as he sits on his bench, the hatter singing as he stands,
The wood-cutter's song, the ploughboy's on his way in the morning, or at noon intermission or at sundown,
The delicious singing of the mother, or of the young wife at work, or of the girl sewing or washing,
Each singing what belongs to him or her and to none else,
The day what belongs to the day—at night the party of young fellows, robust, friendly,
Singing with open mouths their strong melodious songs.*

LANGSTON HUGHES: *I, TOO, SING AMERICA*

I, too, sing America.

I am the darker brother.
They send me to eat in the kitchen
When company comes,
But I laugh,
And eat well,
And grow strong.

Tomorrow,
I'll be at the table
When company comes.
Nobody'll dare
Say to me,
"Eat in the kitchen,"
Then.

Besides,
They'll see how beautiful I am
And be ashamed--

I, too, am America.

*I hear America singing, the varied carols I hear,
Those of mechanics, each one singing his as it should be blithe and strong,
The carpenter singing his as he measures his plank or beam,
The mason singing his as he makes ready for work, or leaves off work,
The boatman singing what belongs to him in his boat, the deckhand singing on the steamboat deck,
The shoemaker singing as he sits on his bench, the hatter singing as he stands,
The wood-cutter's song, the ploughboy's on his way in the morning, or at noon intermission or at sundown,
The delicious singing of the mother, or of the young wife at work, or of the girl sewing or washing,
Each singing what belongs to him or her and to none else,
The day what belongs to the day—at night the party of young fellows, robust, friendly,
Singing with open mouths their strong melodious songs.*

KONSEKVENSEN AF UNDERTRYKKELSESPOLITIK

KONSEKVENSEN AF UNDERTRYKKELSESPOLITIK

Tidens Psykologer
5000 Odense C
☎ 22 10 22 22

"I HAVE A DREAM THAT ONE DAY
ON THE RED HILLS OF GEORGIA,
SONS OF FORMER SLAVES AND
THE SONS OF FORMER SLAVE OWNERS
WILL BE ABLE TO SIT DOWN TOGETHER
AT THE TABLE OF BROTHERHOOD."

— MARTIN LUTHER KING, JR.
AUGUST 28, 1963, WASHINGTON, D.C.

KONSEKVENSEN AF LIGE VÆRDSPOLITIK

TAKE HOME MESSAGE:

Mennesker med autisme har oftest brug for:

- Forudsigelighed (≠ spændetrøje!).
- Hjælp til at strukturere = øge forudsigelighed.
- Rolige rammer (da man er og forbliver sansefølsom, menneskefølsom og meget stressbar livet igennem) – store klasser og storrumskontorer er **no go!**
- *Down time* hver dag (omfang afhængig af de øvrige rammer).
- Hjælp til selvindsigt og viden om "de indfødte" (den kommer sjældent fra omgivelserne) – samt til selvaccept(!).
- Evt. de-traumatisering.
- **Evt.** (!) relevant medicinering.
- Reelt forsøg på forståelse (≠ "aktiv lytning"!) →
- Indsigt fra omgivelserne i, at ASF er en helt grundlæggende, medfødt, livsvarig anderledeshed – i praksis en anden menneskeart.
- Accept fra omgivelserne af, at de fleste (gratis) uddannelser og jobs er designet til ikke-autister ...
- ... og at ikke så få uddannelser, der passer til autister, IKKE er gratis (borgerrettigheder??), samt at et givet job skal tilpasses til autister (hvis dette overhovedet er muligt – ellers er jobbet reelt giftigt!) - eller undgås.

KAN MÅSKE HAVE INTERESSE ...

<https://www.youtube.com/watch?v=qpitsA-0pBQ>

Explaining Asperger's/Autism - Christian A. Stewart-Ferrer (PART 1/2)

7.445 visninger

👍 121 💬 5 ➡ DEL ➡ ...

Christian Stewart-Ferrer

Offentliggjort den 2. feb. 2017

REDIGER VIDEO

(PART 2 / 2: <https://youtu.be/djFUUybF95Y>)

TAK

FOR JERES OPMÆRKSOMHED